

משה בירנבוים

גוי"ג לקוה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע ועכ"א

מליזענסק

עיה"ק טבריא תובב"א

בעוהש"ת

פרשת וארא

וידבר אלקים אל בושיה (ו, ב)

ברש"י, דיבר אלו משפט על שהקשה לומר למה הרעותה לעם הזה עכ"ל. ואמר הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן ז"ל, כי כל רב ומורה לעדת ישורון צריך שתהיה בו תקיפות הדעת, אם רואה ח"ו צרות ישראל עמו, שיטען בעדס לפני ה' כניכול למה הרעות לעם הזה, ובאם אין לו התחזקות זו אינו ראוי לשפוט את בני ישראל, ואמר כי זהו מרומנו בדברי רש"י ז"ל הנ"ל דיבר אלו משפט פי' כי דיבר ה' עם משה, כי הוא ראוי למשפט כלומר לשפוט את בני ישראל ואח"כ מפרש הטעם, על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה, פירוש, מאחר שהיה לך תקיפות דעת שכזו לדבר ולהקשות לפני "למה הרעותה לעם הזה" ע"כ ראוי אמת להיות שופט על עם בני ישראל.

(דברי מאיר)

וידבר אלקים אל בושיה ויאמר אליו אני ה' (ו, ב).

יש להבין הענין אשר מפרשי התורה כבר עמדו עליו שפוחת עם שם אלקים שרומנו על מדת דין וסיים בשם הוי' שרומנו לרחמים. וי"ל דהנה כשנצטונן בטענתו של משה רבינו אל השי"ת "למה הרעותה לעם הזה" נתקשה להבין איך הריבז לומר כך אל אדון כל המעשים הטוב והמטיב, כשצדור שמה רבינו לא היה מהרהר חלילה אחר מידותיו של הקב"ה, וזה כלל גדול באמונה שאסור להקשות שום קושיה על השי"ת, רק זהו דרכם של צדיקי אמת שצמנצם קשים כשצני ישראל סובלים מעול הגויים ומעול הגלויות יודעים שאין הזמן להצדיק את ההנהגה העליונה אלא לומר שאין זה מן הראוי לעשות כדבר הזה להעמיס על ישראל צרות ונסיונות למעלה מכח אנוש.

ולזה אמר וידבר אלקים, כי בגין שאלת משה רבינו "למה הרעותה לעם הזה" התעוררה עליו מידת הדין על שלא הצדיק את מעשה ה' ואת צרות בני ישראל אלא היה כמתרעם כלפי מעלה, אלא שמה רבינו היה מוכן לקבל על עצמו ולסבול את מידת הדין, ובלצד שייטיבו לבני ישראל ויקילו מצרותיהם. וכשנוכחו בשמים את מקירת נפשו של משה רבינו ואת השתתפותו בצער בני ישראל עד שמוכן להיות כפרתם התעורר מיד ויאמר אליו אני הוי' ללכת במידת הרחמים ולהושיע את בני ישראל.

(כ"ק אדמו"ר הגה"ק מלאנו זי"ע, שפע חיים חורשי' תשמ"ג)

וידבר אלקים אל בושיה ויאמר אליו אני ה' (ו, ב).

הרה"ק רבי צדוק ממזיבון' אמר על הפסוק (תהילים עג, א) "אך טוב לישראל אלקים לבני לבב", "אך טוב לישראל" כלפי כלל ישראל יתנהג ה' במידת הטוב והחסד, "אלקים לבני לבב" כלומר עם צרי לבב יתנהג במידת הדין, "אלקים" זוהי מידת הדין. ומי הם צרי לבב שעימם יתנהג ה' במידת הדין? כגון אני ואחי בעל דגל מחנה אפרים'.

כששמע זאת רבי ישראל מרוזין הגיב ואמר "אמת, מנהיג בישראל אינו זכאי לכתר של מנהיג אלא אם כן קיבל על עצמו לסבול את כל הסבל והייסורים שכלל ישראל צריך לסבול".

וזו היתה טענתו של משה: "למה הרעותה לעם הזה למה זה שלחתיני? כלומר מכיוון ששלחתיני ועשיתיני למנהיגם של ישראל, הרי שאני, ולא הם, צריך לסבול... מה השיב לו הקב"ה? "וידבר אלקים אל משה" למשה דיבר השם במידת הדין "ויאמר אליו אני ה'" עם ישראל אתנהג במידת הרחמים.

(הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ל)

וידבר אלקים אל בושיה וגו' (ו, ב).

וברש"י דבר אלו משפט. י"ל דהפי' הוא ע"פ הידוע דהשי"ת נמלך עם הצדיקים ומודיע להם כל הצרות שעמידים לבוא בעולם, וזהו דיבר אלו משפט, שהשית דיבר עם משה אודות כל הדינים והמשפטים שעמידים לבא על בני ישראל.

(מאורי אור)

וידבר אלקים אל בושיה ויאמר אליו אני ה' (ו, ב).

דיבר אלו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה ואיתא בתרגום יונתן ואמר ליה אנא ה' הוא דאתגלית עליך בגוי סניא וכו' לכאורה מה הקשר עם מה שהקב"ה דיבר אלו משפט, וי"ל דקשה מה הי' הטענה על משה, מה יכל משה המנהיג לדבר לפני ה', כשהרגיש בצערן של ישראל ואין אדם נתפס על צערו ובפרט מנהיג ישראל על צערן של ישראל? והמירוץ הוא לפי דברי רש"י על הפסוק "ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה" (שם ג, ד) "ולא אילן אחר משום עימו אנכי בצרה" וזה שחרג יונתן על הפסוק "דאתגלית עליך בגוי סניא".

וזהו מה שדיבר אלו משפט על שהקשה ואמר "למה הרעותה לעם הזה" ולא דיבר על צער השכינה כלל.

(הרה"ק מהר"ד מצעלוא)

ויאמר אליו אני ה' (ו, ב).

ופירש רש"י ז"ל נאמן לשלם שכר למהלכים לפני, ובדרך אפשר נראה לי לומר דכוונת רש"י ז"ל בזה ע"פ מה דאיתא במסכת אבות הולך ואינו עושה שכר הליכה צידו, ולכאורה אם לא עשה כלום למה מגיע לו שכר בשביל ההליכה, אע"כ רצה לומר בזה אם האדם הולך וכוונתו רצויה באמת ובלבד שלם לקיים המצוה כתיקונה רק נאנס ולא עשה אז נחשב לו כאילו קיים המצוה ומגיע לו שכר על ההליכה, שמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה,

והנה משה רבינו ע"ה כשראה שכל הליכתו לפרעה היה ללא הועיל חשב צדעתו כי תס לריק כוחו ולחינם הלך ואמר לו הקב"ה "אני ה'" נאמ אני לשלם שכר למהלכים לפני ומצבת "לפני" מורה על המחשבה כידוע שמחשבה אינו גלוי רק לקב"ה בעצמו שאני משלם שכר אף למהלכים "לפני" שהולכים במחשבה שלימה לקיים המצוה ולא עלה צידם בשביל חייה סביבה מניעה על כל זה צדין הוא שיטלו שכרם.

(באר מנחם)

למלאות חסרונם, ואז "ונתנו איש כופר נפשו לה" היינו למקור את נפשך צעד ישראל.

וזהו "וידבר אלוקים אל משה" כי "וידבר" הוא לשון ההנהגה, דיבר אליו "אלוקים", כי קיבל עליו מסירות נפש צחי' אלוקים, ויאמר אליו אני ה' - מידת הרחמים (וזהו ח"א קעד.) להשפיע כל טוב על ישראל. וארא אל אברהם וגו' בקל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם' שדי הוא צחי' זימננס, כמ"ש (תגינה יב.) אני הוא שאמרתי לעולם די, אשר זה הענין הוא ציטול דינים. אמנם ושמי ה' לא נודעתי להם' כי לא היה ציכולתם להשפיע כמו משה רבינו ע"ה כל טוב לישראל וד"ל.

(עירין קדישין תניינא)

וידבר אלוקים אל בושיה ויאמר אליו אני ה' (ו, ב.).

הנה כתיב (משלי יב, כה) דאגה בלב איש ישיחנה, ואיתא בגמרא (יומא עה.) ח"א ישיחנה מדעתו וח"א ישיחנה לאחרים. וקשה למה כריך לספר היסורים לאחרים, כי מסתמא נשלח לו היסורים ולא לאחרים. אכן הענין הוא, דאם באו על האדם יסורים ח"ו ילך אלל הצדיק הדור ויספר לו, וכשהצדיק אינו יכול לסבול היסורים האלו, ע"כ כשמבקש מהש"ת שיסיר מאותו האיש היסורים, הקב"ה שומע לו ומסלק היסורים ממנו בכדי שלא יסבול הצדיק מהיסורים שיש לו מזה האדם.

וזהו פ"י הפסוק "וידבר אלוקים" היא מידת הדין, דהיינו האדם שיש לו יסורים, ילך אל משה' היינו הצדיק שהוא צחי' משה, לספר לפני הצדיק, ומה ימנע מזה "ויאמר אליו אני ה'", פ"י בשביל הצדיק יאמר אליו הש"ת "אני ה'" שהיא מידת הרחמים כדי שלא יסבול הצדיק יסורים שאינו כריך לסבול, לזה כריך להיות מידת הרחמים ולסלק היסורים ממנו.

(הרה"ק מרוזין צית ישראל)

וארא אל אברהם וכו' (ו, ג.).

ופי' רש"י וארא אל האבות. וכבר תמיה זו מפורסמת מה צעי רש"י בזה, ועיין צפ' בחוקותי צפ' וזכרתי את צריתי יעקב ושם תמנאנו, ועוד לאלהי מילין. ונ"ל שזה הי' כוונת רש"י בפירושו, כי היה קשה כי התוה"ק הוא נחמית, ומה צא הפסוק ללמדינו וארא אל אברהם.

וזה פירש רש"י וארא אל האבות, שיהיה גילוי הש"ת לאותם שמנדבים עצמם להש"ת, ואבות הוא לשון רצון כמו כי לא אבו. הגם שעדיין אינם עוזדים להש"ת רק שיש להם רצון טוב, לזה יהיה להם ג"כ גילוי ית"ש

(אור לשמים)

וארא אל אברהם אל יצווק ואל יעקב (ו, ד.).

בעיר גדולה לא היו יכולים להשיג איזה רב להנהגת העיר, כופני שאנשי העיר היו רעים וחטאים לה', ושום גדול לא רצה לקבל עליו את עול ההנהגה שם, כזה עשו, העמידו על הבית עלמין מוצבות חרותות, פ"ג כו"ז הגאון בעל הטו"ז, פ"ג כו"ז הגאון בעל מוג"א, וכיוצא בהם, ויהי היום ונסע דרך שם רב אחד גדול הדור, והראו לו את כל המוצבות הנ"ל, ומיד קיבל מהם כתב רבנות.

לאחר זמן נתוודע הרב שהט"ז בלעמבערג, והמוג"א בקאליש, ויאמר לפרנסי העיר למה רימיתני, והשיבו לו, אין זו רבנות, כי בלעמבערג הם לומדים בספר הט"ז, הרי אין הט"ז קבור שם כי שפתותיו דובבות בקבר, וכן

ויאמר אליו אני ה' וארא אל אברהם וגו' בקל שדי (ו, ב-ג.) שמעתי שאל איש אחד את הצדיק מהר"מ מולאטשוב ז"ל מדוע מתנהג בהרחבה בעושר וכבוד כדרך הפרתמים, ומדוע אצו הרה"ק ר' יחזק מדרהאציטש ז"ע היה עני ופרנסתו מתוך הדוחק, והשיבו, השאלה היא התשובה, לאשר אצו הרה"ק היה צדוק וצמינר ולא נהנה מעולם הזה לזאת מהנכון שירשו צניו וזכותו שיהיה להם עושר וכבוד,

וזהו ויאמר אליו אני ה' היינו שאמר הקב"ה למשה שיתנהג עם צני ישראל צמידת הו"ה בהרחבה גדולה, המורה על זה שם הו"ה, והטעם הוא אשר "וארא אל אברהם וגו' בקל שדי" כי שם שדי מורה על זמננס, ויען כי האבות היו צמינר וצדוק, על כן מן הנכון שיתנהג עם צניו צמידת הרחמים ויהיה להם הרחבה גדולה. (עטרת ישועה)

וידבר אלוקים אל בושיה ויאמר אליו אני ה' (ו, ב.).

וצרש"י- דיבר אתו משפט. ולכאורה הצדק היה עם משה רבינו ע"ה, כי הוא היה שלוח מאת יוצר כל לקדש שמו ית' להוציא את צני ישראל מארץ מצרים, ולא די שלא היה קידוש ה' עוד היה נראה ח"ו כחילול השם, שהכזירו את עולם על ישראל.

אך ידוע כי הכל היה צורך צדבר למחר את הקץ, אשר קושי השעבוד השלים אותה, ובאם לא ילאו הדינים מקודם לא היו יכולים החסדים לזאת אחריהם, כידוע. וזה "וידבר אלוקים ויאמר אני ה'" ידוע אני צחי' מלכות דינא דמלכותא קדישא, הו"ה היינו רחמים, שנתמלא רחמים, ולכך הוכרחו הדינים לזאת תחילה.

(הרה"ק רבי חיים שמואל מחענטשין ז"ע)

וידבר אלוקים אל בושיה ויאמר אליו אני ה' (ו, ב.).

ע"ד מה שכתוב (איכה ג, לה) מפי עליון לא תלא הרעות. וזהו "וידבר אלוקים" שהיא מידת הדין הקשה "אל משה" היינו זה רק לגבי משה שהוא המקבל, "ויאמר אליו אני ה'" פ"י אלל מצדו הוא רק צחינת רחמים, כי מלפניו לא תלא הרעות ח"ו, אך כל טוב לבית ישראל, אמן נס"ו.

(ע"ק תניינא)

וידבר אלוקים אל בושיה וגו' (ו, ב.).

כי הנה ידוע שיש צדיק אשר עוסק תמיד ציטול דינים, ויש צדיק שעוסק תמיד בהמתקת הדינים. והצדיק אשר עוסק בהמתקת הדינים הוא מנהיג הדור, והוא מקבל קודם כל היסורים על עצמו, ואחר כך יש ציכולתו להמתיקן, ותרי מילי משמיה לא יהצינן ליה, ולכן מוכרח לקבל עליו היסורים, ואז יוכל להמתיקן. ולכן משה רבינו ע"ה אמר "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת" והיה לו מסירות נפש צעד ישראל, לכן היה ציכולתו להמתיק כל הדינים.

וזהו ההפרש צין שאל המלך וצין דוד המלך ע"ה, כי שאל אמר (שמואל א טו, טו) אשר חמל העם על מיטב האלף, והשיבו לו שמואל אס אין ציכולתך למסור נפשך צעד ישראל, קרע ה' את ממלכת ישראל מעליך היום, ונתנה לרעך הטוב ממך (שם כה), וזה אשר דוד המלך ע"ה אמר (שם צ כד, ז) ואלה האלף מה עשו ותהי נא ידך צי וצבית אצו (עין יומא כג.).

וזהו ענין מה שכתוב (שמות ל, יב) כי תשא את ראש צני ישראל, אס תרצה להיות ראש ומנהיג הדור, אזי "לפקודיהם" קודם כריך אתה

הכונה "הרעק"א וכי, אבל כאן אין שום איש לומד בספריהם ונשכחו מלב, הרי בכאן הם קבורים.

וז"ש וז"א אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וכי, וברש"י אמר לו הקב"ה חבל על דאבדין ולא נושתיך, שדחתאונן ה' על נושה, על שאינו עושה כנועשה האבות,

וז"ש חבל על דאבדין וא"ת איך אני קורא למויתת צדיקים בלשון אבירה, לז"א ולא נושתיכחין אנשים שילכו בדרכיהם, וז"ש (ישעיה נז) הצדיק אבד, ולמה, כופני שאין איש שם על לב ללמוד כנועשיו הטובים, וחבן.

(שער בת רבים)

וישבי ה' לא גודעתי להם (ו, ג).

ואמרו חז"ל ע"ז, חבל על דאבדין ולא משתכחין. פירוש, חבל על האנשים שאומרים שהצדיקים נאבדו, ולא משתכחין, שלא נמאס עוד צדיקים, כי כשהצדיק הולך צל במקומו צדיק אחר.

(עקידת יצחק)

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וגו' (ו, ג).

וברש"י (לקמן פסוק ט) "אמר לו הקב"ה חבל על דאבדין ולא משתכחין", צדק נחות אפשר לפרש מאמר זה ש"על" מורה על בני עליה, כמאמר הכתוב (ש"ב כג, ה) "הגבר הוקם על", וכך הוא אומר: "חבל" - יש להתאונן ש"על" היינו בני עליה, המה "דאבדין", ומאידך "ולא" - אלו שאינם ראויים לבלום, "משתכחין" - דכמה וכמה איכא בשוקא.

(דרכות מהר"ם שיק)

וגם אני שמועתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מועבירים אותם (ו, ה).

וקשה להצין את לשון "וגם", הלא היא העיקר מה שצ"עקו בני ישראל אל ה', ועוד מה זה דבר חדש עתה והלא הרבה פעמים כבר היה מדבר הקב"ה עמו מגלות מצרים.

רק הנה איתא במדרש (שמו"ר כא, ה) ופרעה הקריב - הקריב ליצן של ישראל לאציהן שבשמים, כי ע"י הנרות הדומק והלחץ צעקו בני אל ה' ועשו תשובה מתוך הלחץ והדומק של פרעה, ואמרו בני ישראל לעצמם, מדוע נעשה תשובה מתוך הלחץ והדומק, הלא טוב כי נעשה תשובה מאהבה צתור צעל צתירה ולא צתורת הכרח מהנרות והלחץ.

וזה שאמר הקב"ה וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מועבירים אותם, על שהמצרים מציאים אותם להיות עבדי ה', ויותר טוב לעבוד את ה' מתוך אהבה ולא מתוך לחץ ודומק.

(הרה"ק מאפטא, מנמים ישועות)

ואזכור את בריתי (ו, ה)

אמרו חז"ל (ברכות ה, א) נאמר ברית צמלח ונאמר ברית ציסורין מה ברית האמורה צמלח מלח ממתק את הבשר, אף ברית האמור ציסורין, ציסורין ממרקין עוונותיו של אדם.

אמר הרה"ק רבי מנדלי מרימנוב ז"ל, דכמו צמלח הגם שהוא ממתק את הבשר, כרם, אם שמים הרבה מדי הבשר נהיה מלוח ומאבד את טעמו. כמו כן ציסורין אף דקלח ציסורין ממרקין עוונותיו של אדם, אם ציסורין יותר מדי, זה כבר מאבד את המטרה.

וזה כוונת הכתוב "וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מועבירים אותם" שמשעבדים בהם יתר על המידה, ואזכור את בריתי, שלא יהיה כבשר שנמלח יותר מדי.

וגם אני שמועתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מועבירים אותם ואזכור את בריתי (ו, ה).

הרצ הקדוש מוהר"ר שמשון מאפטוראפאלי ז"ל הי"ד אמר לפרש הכתוב (שמות ו, ה) וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מועבירים אותם ואזכור את בריתי. להנה צמלח (ברכות דף ה' ע"א) יליף ר' יוחנן ציסורין ממרקין עוונותיו של אדם מקל וחומר משן ועין מה שן ועין שהן אחד מצדיו של אדם עבד יוצא צהן לחירות ציסורין שממרקין כל גופו של אדם על אחת כמה וכמה, וריש לקיש אמר נאמר ברית צמלח ונאמר ברית ציסורין מה ברית האמור צמלח, מלח ממתק את הבשר, אף ברית האמור ציסורין, ציסורין ממרקין כל עוונותיו של אדם.

והחילוק צין ר' יוחנן לר"ל יהי, דלר' יוחנן דוקא כשהצוריס צאים צידי שמים אז הם ממרקין, כמו גבי שן ועין הוא דוקא כשהצב צו רצו אצל אדם חצלוהו אחרים לא יצא לחירות ה"נ אם ציסוריס צאים על ידי אחרים אינם מועילים, אצל לר"ל דיליף מגז"ש מה מלח ממתקת את הבשר ואין חילוק אם צענמו מולח או על ידי אחרים מ"מ הבשר נמתקת, כן ציסורין מ"מ הם ממרקין.

ואמר דר' יוחנן אזיל לשיטתו דאמרין צמלח (תגינה דף ה' ע"א) ר' יוחנן כי מטא להאי קרא צבי (דצריס ל"א) והי' כי תמלאן אותו רעות רבות ורעות, עבד שרצו ממלא לך רעות ורעות כלום תקנה יש לו, הכוונה כי אם ממלא לך על ידי אחרים אז אין לו תקנה, כי אין ממרקין רק צאים צידי שמים.

וזה פירוש הפסוק, וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מועבירים אותם, שהצורין צאים על ידי אחרים, וא"כ אין ממרקין כי דיו לצא מן הדין להיות כנדון, על כן ואזכור את בריתי היינו הלימוד של ריש לקיש, נאמר ברית צמלח, ואז ממרקין כל עוונותיו אף שהם על ידי אחרים, ודפח"ח.

(קדושת ציון (צאצוב) ח"ב, ע' כ"ט)

וגם אני שמועתי את נאקת בני ישראל (ו, ה).

עשיר אחד נכנס פעם אצל החתם סופר והתלונן בפניו על מוצנו ואמר לו כי לאחרונה הגיעו עסקיו למבוכה ובאו עליו בעלי חובות וכי הוא עומד להתנווטט והוא זקוק לברכתו של הרב. אמר לו הרב, גם אני שמועתי שאחיד הוא עני מרוד ומטופל בנושפחה גדולה ואיך תנוך בו כל עיקר למרות מוצקותו הקשה. תמוה הסוחר, הן סיפרתי לרב על מוצני הקשה ואיך אוכל במוצני זה עוד לתנוך באחרים. השיב לו החת"ם הנה בפרשת וזרא נאמר "וגם אני שמועתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מועבירים אותם" לכאורה מלת "וגם" היא מיותרת ומה היא באה לרבות, אלא ללמדנו שבשעה שבני ישראל נאנקו תחת עול שעבוד מצרים חוץ מוציער שהיה על עצמו הוא שמוע גם את האנחה של אחיו וכאב את כאבו, ובשכר זה גם השי"ת שמוע את נאקתם והוציאם מועבדות לחירות.

(בפי ישראל)

וגם אני שמועתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מועבירים אותם ואזכור את בריתי (ו, ה).

לכאורה מושנוע שלכן זכר הקב"ה את הברית לפי ששמוע את נאקתם. והוא תנועה, שהרי בלאו הכי היה צריך לזכור ברית אבות מופאת עצם ההבטחה שהבטיח להם.

וגראה להסביר הפסוק על פי מושל, לבן שחטא לאביו וגרשו מביתו והלך והתאכסן בית איש זר אשר אכל שם על שלחנו ימים רבים. והנה האב היה מוצפה בכל יום שייצק הבן אליו ויתחנן לו למוען יוכל להשיבו, אבל הבן היה נער חסר לב ולא הבין רצון אביו. אביו כן ביקש מואיש הזר הנ"ל שיתחיל לצער את בנו ויציק לו, ויהיה מוכרח לצעוק אליו לעזרה. וכן היה,

שכאשר היה צר לו נואד בא אל אביו בצעקה בכי ותחנונים, ותיכף השיבו אל ביתו בשמחה רבה. והנה נובן לכל שלא כופני צעקתו השיבו אביו, רק כופני אהבתו אליו. והצעקה היתה רק הסרת כוונתו.

וזוהו גם כן ענין הכתוב כאן, כי באבות השתוקק הקב"ה כביכול בכל עת ורגע לקיים הבטחתו לאבות, אלא שהמותין על צעקתם של ישראל, ובראותו שיתארכו הימים ולא יצעקו נתן בלב פרעה להכביד עולו עליהם בגזירות קשות ועבודת פרך עד שהיו נוכרחים לצעוק. ואמר, שכאשר אך שמע את נאקתם ישמעת את נאקת בני ישראל וגו' זכר תיכף את חברית אשר השתוקק זה כבר לקיימו נפאת הבטחתו לאבות.

(ארון עדות)

ולא שובעו אל מושה במוקצר רוזו ומועבודה קשה (ו, ט).

[פ"א צליל ש"ק פ' וארא חזר מחדרו לבית המדרש, ולעק בקול רם:] ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, ונגע לייט מיינין אז זיי זענין ווייט חלילה פון רעצין אין פין השי"ת [-] אזרכים חסידים חושבים שהם ח"ו רחוקים מהרצי שלהם ומהשי"ת] אזל טועים הם כי "ווי העמודים" (שמות נח, יא) זיי זענין באמת אנגיהעקלט אין אנגיקניפ אין זייער רעצין [-] הם באמת מקושרים ומחוצרים ברצם] "וחשוקיהם כסף" אין זיי האצן חשק און רלון לו עבודת השי"ת [-] ויש להם חשק ורלון לעבודת השי"ת.]

(ליקוטי הרי"ם)

ולא שובעו אל מושה במוקצר רוזו ומועבודה קשה (ו, ט).

לכאורה קשה, הרי כתוב (ד, נח) "ויאמן העם", אלא הכוונה שבני ישראל לא רצו לקבל אמונה הצאה ע"י קוצר רוחם ועבודה קשה ששעבדם פרעה, אלא רצו באמונה מתוך הרחבת הדעת וכ"ט, וזה שנאמר: "ולא שמעו אל משה" לא רצו לקבל האמונה מפי משה, "מקוצר רוח ומעבודה קשה" משום שצאה באופן כזה של קוצר רוח ועבודה קשה, והם רצו אמונה הצאה ע"י השפעת כל טוב.

(מקור ציון)

וידבר מושה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שובעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים (ו, יב).

קודם פטירתו אמר (הרה"ק מרוזין ז"ע): הגאולה האמתית אינה יכולה להיות רק ע"י אמונה באמת, והגאולה ממזרים ג"כ לא היתה רק ע"י אמונה באמת (עיין מכילתא בשלח ב, א).

וזה כשאמר הקב"ה למשה שיגיד את בני ישראל ממזרים, השיב משה "הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים". והרבה פליאות יש בזה צחצוח משה אל השי"ת, רק שהפירוש הוא, שכך אמר משה, "הן בני ישראל לא שמעו אלי" ואיך זה יכול להיות שישמעני פרעה, הגם שצדאי האמין שישמעני פרעה, כי הלא אחת משלח אותי אליו, רק העיכוז שלי הוא מפני "ואני ערל שפתיים" מלהתפלל עוד צעד בני ישראל כי הן לא שמעו אלי, אזל כשכתיב (ד, נח) "ויאמן העם", אז היתה הגאולה בשלימות. (כרם בית ישראל)

הן בני ישראל לא שובעו אלי ואיך ישמעני וגו' (ו, יב)

ונ"ל דבגלות ממזרים מנינו ולא שמעו אל משה וכו' [שמות ו, ט] וגם אמרו לו מי שמך לאיש שר ושופט עלינו וכו' [שמות ב, יד] וגם אזל אהרן מנינו כן ציחוקאל [כ', טז] ואומר אליהם איש שיקוצי עיניו השליכו ובגילולי מזרים אל תטמאו ופרש"י אהרן ניבא

להם נבואה זו, וכתוב בתרייה וימרו כי ולא אזו שמוע אלי, איש את שיקוצי עיניהם לא השליכו, ואת גילולי מזרים לא עזבו וכו', ראינו מזה שלא קבלו דעת תורה של חכמי תורה האמתיים, רועי ישראל הנאמנים, משה ואהרן, רק כולם רצו לעשות הכל על דעת עצמם, וכמו שמנינו צמדרש [שמו"ר ה, יז], מוצא צפרש"י, על הכתוב ואחר באו משה ואהרן [שמות ה, א] אזל הזקנים נשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלגין וכו' ולא רצו ללכת אחר דעתם הקדושה, וזה גרם כל השעבוד הקשה והגלות המר ממזרים.

וזה שאמר מרע"ה (שמות ו, יב) הן בני ישראל לא שמעו אלי, ואיך ישמעני פרעה, ואני ערל שפתיים, והנה דרשו חז"ל (ב"מ פה) מן הכתוב אם תוציא יקר מוולל כפי תהי', לדיק גוזר והקצ"ה מקיים, אזל נ"ל שזה דוקא מדה כנגד מדה לישראל עם קדוש, שהם סרים למשמעתם של חכמי התורה, ומצטלים דעתם נגד דעת תוה"ק, וככל היוצא מפייהם יעשו, לכן יש גם כח להצדיקים לבטל מישאל כל גזירות קשות ורעות, ושומעים לאמרי פיהם גם צשמים, אזל אס ח"ו צניי אינם מאזינים לציווי הצדיקים, אז גם צשמים אין שומעין להם, ואין להם כח של כפי תהי', וזה שאמר מרע"ה הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה, דאס צניי אינם סרים למשמעתי אז איך אוכל לבטל הגזירות מעליהם, ואני ערל שפתיים, דאז אין לי הכח של כפי תהי' לפעול צמאמר פי ע"ד לדיק גוזר והקצ"ה מקיים והבן.

(כ"ק אדמו"ר הגה"ק מלאנו ז"ע, שפע חיים מכתבי תורה, מתוך מכתב לחג הפסח תשכ"ב)

הן בני ישראל לא שובעו אלי ואיך ישמעני וגו' (ו, יב)

...האדם כמו שהוא מאמין כך יכול אדם להמשיך אליו כל הטובות וכל הברכות מן המקור, והוא דבר עמוק, וכמו שאמרו (ילקוט שמעוני בשלח ר"מ) שלא נגאלו ישראל אלא בשביל אמונה.

לזה אמר משה (שמות ו, יב) הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה. והוא פלא, משה רע"ה אדון הנביאים אמר לכביכול צ"ה איך ישמעני פרעה, דבדאי ידע היטב שכביכול צ"ה הוא הכל יכול וישמע פרעה צ"כ וישלח את בני ישראל.

וזה שאמר ואיך ישמעני פרעה, כונתו היה בזה שאמרו שלא נגאלו ישראל אלא בשביל האמונה, ומקוצר רוח ועבודה קשה כתיב ולא שמעו אל משה, לזה אמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה, והוא בלתי אפשר שישלח מנד שהגאולה הוא בזכות האמונה וכמו שאמר רבי ז"ל (המגיד מולאטשוב ז"ע), והם לא יאמינו לי ואיך ישמע אלי פרעה שישלח, ואני ערל שפתיים שאין לי כורך לדבר אל פרעה, כי זאת ידע שפרעה צדאי ישלחם בעל כרחו וישמע תיכף, אך באופן זה כשישראל יאמינו לי וישמעו אלי, ישמע אלי פרעה צדאי. אזל כמ"ש שהם לא האמינו לי ולא שמעו אלי, איך יכול להיות שישמע פרעה, דהוא בלתי אפשר וד"ל.

ורצונו היה שכביכול צ"ה ישפיע לבני ישראל אמונה שלימה שיאמינו שיגיד אותם מארץ מזרים וממילא ישמעו אלי פרעה והבן.

(אור יתק, פרשת נח)

וידבר ה' אל מושה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל

פרעה בולך בוצרים (ו, יג)

מפרש רש"י צום עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם. לכאורה תנווה לחבון, מדוע עליהם לנהוג כבוד בפרעה הרשע אחר כל כזה שעולל לישראל.

מבאר החתם סופר (מהדורת הגר"י שטרן) כי רצת להזהירם שלא יבזוהו, כי על ידי הבזיונות יכולים עוונותיו להתכפר ולא יוכל להעניש בעשרת המכות. פלא והפלא, פרעה הרשע עם כל רשעתו, אם יקבל בזיונות יוכל להתכפר לו ולא יענש...

הה"צ ר"א בידרמן שליט"א קישר לזה מועשה שהיה עם הרה"צ ר' שלומיקה מזוועהל זצ"ל. במלחמת השחרור כאשר ירושלים ע"ה"ק היתה מופגזת ימים וילות, בשכונת בית ישראל בירושלים, שהו בני האיזור במקלט, היתה ביניהם אישה שכונה יענטע די כושוגינע, אישה שהיתה מקללת כל הזמן, ודא עקא, שידעה בדיוק את הנעשה בכל בית, וידעה על נוח לקלל. בכל עת של הפוגה קלה נורעם הפגזים, החלה להנטיר את גידופיה. היא ישבה עמום במקלט זמן רב ולא נתנה ליושבים שם נוח, והם חפצו לשלחה למקלט אחר. כופני הכבוד החליטו לשאול את הרה"צ ר' גדליה כושה מזוועהל שהיה שם. השיב להם, כי הם יכולים לעשות כרצונם, אבל אמר, דער טאטע זכרונו לברכה (הרה"ק רבי שלומיקה מזוועהל ז"ע) האט געזאגט אז מיט בזיונות קען נען אפקומען דאס טויט (אבי ז"ל אמר שבבזיונות יכולים להינצל ממותה)

והוסיף מוהרג"מ לספר להם מועשה שהיה אצל אביו הרה"צ ר' שלומיקה. בתו של הרבי היתה חולנית, ובניצב בריאותה חום גבוה היה סכנת נפשות בעבודה. יום אחד חלתה בחום גבוה, והרופאים התייאשו מנוגה ואמרו שישעוניה ספורות. רבי שלומיקה התעטף בעליו ויצא את הבית, פנה לשוק לתבוע השכירות על חנות ששכרה אישה מוהתלמוד תורה. היא שפכה את טענותיה עליו בחירוף וגידופין, וחלק מוהנוכחים במקום צידו לטובתה, וכך התפתחה במקום מוהזוה, ורבי שלומיקה לא ענה מואומה. רבי שלומיקה שב לביתו בשכחה, הוא השיג כוח שביקש, בזיונות לכפרה ולרפואה. תוך שעות נוספר חלה הטבה בניצבה, החום ירד, ויצאה מכלל סכנה.

עברו תקופה ושוב חלתה הבת בחום גבוה, רבי שלומיקה יצא לרחוב וניסה להשיג את ה'סחורה', אולם הפעם לא הצליח, ושב לביתו בצער, בהבינו שאפסה כל תקוה, ואכן הבת נפטרה. סיים רבי גדליה מושה: רואים אתם כי על ידי בזיונות אפשר להציל חיים (יסוד צדיק עני סוד). (גדיל תורה)

כי ידבר אליכם פרעה תנו לכם מופת (ו, ט).

הנה מלת 'לכם' אינו מדוקדק, 'תנו לי' היה לו לומר, שזודאי רצה פרע' שימנו לו מופת. ועוד יש לדקדק, אחר שהראו לפנינו מופת שהמטה נהפך למנין ויעשו גם המרטומים כן, מה היה לרין פרעה חיזוק הלז כמ"ש ויחזק לב פרעה, הלא ממילא מאחר שראה שגם המרטומים עשו כן אין לרין חיזוק לזה.

אך נראה פשוט, דהנה האדם המלומד צניסם שהשי"ת עושה לו נס בכל עת, אזי הוא תמיד חידוש ונפלא צעיניו הגם שרואה שהשי"ת עושה לו תמיד ניסים אעפ"כ הוא מפליא הדבר לחידוש גדול. אבל העושה דבר חידוש פעם אחד ע"י כישוף וכדומה, אזי בפעם שנית אין חידוש צעיניו לכולם מאחר שעשה צעמנו פעם אחד.

וזה שאמר השי"ת צ"ה, כי ידבר אליכם פרעה תנו לכם מופת, פי' שתעשו מופת כזה שגם לכם יהיה למופת ולחידוש, זה יהיה ודאי דבר ה'. ולכן כתיב וישלך אהרן את מטבו לפני פרעה ולפני עבדיו. וגזי מרטומים כתיב ויעשו גם הם צלטיהם כן ולא כתיב לפני פרעה, משום דהשלכת מטה אהרן היה חידוש לפני פרעה שהצין שהוא דבר ה' מחמת שראה שגם צעיני משה ואהרן היה לחידוש, אבל במרטומים לא היה שום חידוש לא להם ולא לפרעה, כי ידעו שעושים ע"י שטותיהם ולכן נאמר שפיר ויחזק לב פרעה

שהיה לרין חיזוק הלז, כי הצין שאין זהם ממש ואעפ"כ היה מחזק את לבו.

וזהו 'צשרתי לך צקהל רב' ר"ל כשאני מצטרף לזה דבר חידוש צקהל רב. אעפ"כ זהו הדבר הזה 'הנה שפתי לא אכלא' מלשבת ולהודות על הדבר הגדול, אף שאני מלומד צכך, וזה הוא מחמת שזה דבר ה', וקל להצין.

(נעם אלימלך)

כי ידבר אליכם פרעה תנו לכם מופת וגו' (ו, ט).

שמעתי ממנו ישראל הלוי נ"י צסם הנדיק דאפטא ז"ל: דקשה מהו הלשון תנו 'לכם'. אך הענין כי משה ואהרן ידעו עומק כוונת פרעה ראש סט"א, אשר יקטרג ויאמר אין אפשר [שישראל ראויים לגאולה] הלא הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז, כקטרוג שהיה צקריעת ים סוף (עין זו"ק צסלמ קע:). ועל כן צודאי יצקש ויאמר להם תנו לי אות ומופת - סימן לדקת דצריכס [וכלשון חז"ל (מנדבאר פ"ב) "מן סימן לדבריך"].

ועל זה אמר להם השי"ת: כי ידבר אליכם פרעה לאמר תנו 'לכם' [כלומר עצורכם] מופת [או וסימן שאתם ראויים לכך]. ואמרת, אל אהרן קח את מטך והשלך לפני פרעה יהי למנין [וצזה יוכלו לסמור טענותיו] כי הרי לפנינו 'מטה' דומם, ואין צו י"ה"ר, ושם הקדוש חקוק עליו, עם כל זה כשנפול לפני פרעה ראש סט"א, נעשה 'למנין' שהוא שורש ראש סט"א רח"ל. על אחת כמה וכמה בני ישראל אשר הם צצחי' 'רצוננו לעשות רצונך'. ואך כמו שנאמר (מסילס קו, לה) וימערנו צגויס וילמדו מעשיהם, וערות מנרס גורס לכך, מה שאין כן אס ינאו ממנרס ויהיו ראשים ומנהיגים כוקני ישראל אמיתיים, אז יוכח לעין כל מה צין ישראל למנרס.

(מורת יחיאל)

תנו לכם מופת ואמרת אל אהרן קוז את בוטך והשלך לפני פרעה יהי למנין (ו, ט).

מודקדקים המפרשים מזה הלשון יתנו לכם מופת, ועוד, מודוע ציוס להמתין שפרעה יבקש מופת, ומודוע עשה המופת דוקא בתנין, ולא במין מוזיק אחר דוב או ארי.

בספר נפלאות התפארת שלמה (את סט ע"ג) מובאר הכתובים על פי מועשה שהיה.

בזמן שהפולגים מרדו בשלטון הרוסי, תפסו המורדים באיזור רדומסק יהודי שהיה גביר וחסיד נכבד, בתואנה שסירב לתת להם מזון, ורצו לדונן בעונש מוות. בני המושפחה הגיעו להרה"ק בעל תפארת שלמה בבכיות, שאביהם נתפס וחייב תלויים בחוט השערה. הרגיעם הרבי ואמר, אל תדאגו, הם לא ימותוהו, כל הענין יסתדר בכסף בלבד, וציוס שילכו לדבר עם ראש המורדים. המפקד קיבלם בסבר פנים יפות, ואמר: הגביר הזה הוא פושע, שלא נתן לחיילים מזון, ועל כן יקנס בשלשים אלף זהובים. בני המושפחה מיהרו להביא את הכסף, והצילו את אביהם ממוות. אחר ששחרר, מיהרו לברך לרבי כי ברכתו התקיימה, והחסיד נפדה בשלשים אלף זהובים. ענה הרבי ואמר: היתכן לקחת כסף כה רב, לא ולא, דע את אשר אני אומר אליך, את הכסף לא תפסיד, אתה תקבלו בחזרה. הם קבלו את דבריו בפליאה, מי יחין להוציא מידי המורדים את שללם. כעבור זמן, התגברה המושלה הרוסית על המורדים, והם נענישו בכיות מיונות, ושללם נלקח מוהם. בין חפציהם נמצאו מומונים שלשים אלף זהובים, וכן מוצאו כתוב שכסף זה נלקח כקנס מואותו גביר. שלחו לקראו והשיבו לו את כל כספו.

בני מושפחתו נזכרו בדברי הרבי והשתוממו לראות כי לא נפל מודבריו ארצה. בהגיעם מוהרה לרבי לברך על המופת שהתקיים בפרסום, גער

בהם ואמר: לכו לדרככם, מזה תבואו אלי לבלבל את ראשי ולספר מופתים מונגי, יהא לכם מופת, עוד פעם מופת, ופטרם לבינתם בגזיפה. אחד המוקרבים העזי לשיאול, ילמדנו רבינו, הלא אירע כאן באמת מופת ונס, הן בתחילה שניצל מנוות כדברים שהבטחתם שיפטרם בכסף בלבד, והן לבסוף שקיבלו את כל הכסף בחזרה. ומודיע לא יספרו את המופת להראות גודל כח הצדיקים. מודיע גערתם בם ושלחתם בגזיפה.

השיבו הרבי, יפה שאלת, הגה אספר לך מעשה נורא מוהבעש"ט זצ"ל: פעם הפציר הבעש"ט ז"ע באחד מגדולי תלמידיו, הרב הקדוש ר' מיכיל ז"ל (המגיד מוולוז'שוב) להענות לבקשת בני עיר חשובה, ולקבל הרבנות בעירם, ולא רצה. גער בו הבעש"ט ואמר, היתכן שמוציעים לך אפשרות לישבת לעסוק במנוחה על התורה ועל העבודה, והגך מסרב. רואה אני שאינך חפץ לעסוק בתורה. עד שכעס עליו הבעש"ט, ואמר לו, אם לא תשנוע לדברי אלה, אבדת עולמך בזה ובבא. השיב לו אף אם אאבד חיי את שני העולמות לא אעשה שקר בנפשי ולא אקבל שררת הרבנות עלי, אשר לא נכון לי. ענהו הבעש"ט בשמחה, ברוך אתה לה' וברוך טעמך, זכאי חלקך בג"ע כאשר לא נכנס בלבך מושבת התנשאות על כל דברי אלה, כי אך לנסותך באתי לדעת את אשר בלבבך להטיבך באחריתך. (מובא גם בתפארת שלום פי דברים).

סיים הרבי ואמר, דע כי גם איצ' גדולי הצדיקים יש נסיגות כעין זה, גותגים להם גון השמים כוחות לעשות מופתים ואותות, והכל רצים אחריהם, וזאת לנסיון לראות אם ייטב לבו עליו, ויגבה לבו ויתגאה ויתרשל מועבודת הבורא. אולם נוי חכם ויבין זאת, לשכור את נפשו מלהלכד ברשת הגאווה לבלתי רום לבבו מואחיו, ואז טוב לו בזה ובבא. לפי זה יתבאר הפסוקים כמין חומר, מזה הלשון יתנו לכם מופת, ועוד מודיע ציגים להמתין שפרעה יבקש מופת. פרעה הרשע ידע שאם יצליח להכניס בנושה ואהרן הרהור גאווה לא יוכלו לגאול את ישראל. כי ברגע שהתקיים זיאנחו בג"ע... וזיעוק, מיד זיתעל שועתם. לכן ביקש יתנו לכם מופת, לכם דווקא, שתרגישו בעצמכם שאתם בעלי מופת. ולכך ציזה השי"ת לעשות המופת בתנן, להזכיר שהוא הנחש הקדמוני שהכשיל את חוזה ע"י שהביאה לידי גאווה באמרו יחיייתם כאלקים, שתהיו בוראי עולמות, כנ"ש חז"ל, כבעלי מופתים ואותות. על כן תעשו גון המטה תנן ונחש, להזכירכם שלא תבואו להרהור גאווה על ידי האותות.

(גדיל תורה)

ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים (ו, ב).

הנה ראשית המחשבה כשאדם קס ממטמו צדוקר כריך לידצק להשי"ת צדיקות המוחין בגדלות הצורה וצפלות עצמו, וממילא צמר המחלת היום כל היום גרירא, וצנקיל לו לעצוד השי"ת, וזה אמרו ותעל הצפרדע, חיצת הצפרדע נחלקת לשתי חיצות צפר דיעה, פי' כשיחקשר להשי"ת מחשבתו ראשונה צפרא, אז ותכס את כל ארץ מצרים, פי' הוא מכסה את כל הארציות וגשמיות, וכל מיצר יס הינו הקליפות והספ"א שנקראים מצרים כוודע.

רק אל יסף פרעה התל וגו' (ו, כה).

י"ל ע"פ מה ששמעתי צס הגה"ק איש אלקים מהר"ר מנחם מענדל ז"ע מרימנוב, כי מידת הלינות היא המידה היותר גרוע רח"ל להכחיש האמונה, והכל עושין צדק ללינות, וזהו לא היה צפרעה, כי אם היה זאת צפרעה לא היה מועילים לו גם העשר מכות, כי היה מעביר ומחליש ומכחיש הכל ע"פ לינות עד כאן שמעתי, וצאמת מלינו צפרעה ומצרים כל המידות רעות, תאות מצרים וערות הארץ, ומידת הגאות, כמ"ש צמצרת הקודש מכתבי הארצ"ל ע"פ (יחזקאל כט, ג) שאמר פרעה לי יאורי ואני עשייתי, אך מידת הלינות לא מלינו אלנו כנ"ל, ולכאורה יש לתמוה דהא מלינו שאמר משה רבינו צוה: רק אל יסף פרעה התל, שהיינו ג"כ

צדק ללינות, אך י"ל דהכוונה שאמרו כי כל המידות רעות יש לך, רק אל יסף פרעה, חטא על פשעיו, התל, שעל כל פנים מידת הלינות לא יהיה צו, וזהו לא יוסף על עוונותיו שיש צו.

(חיים ושלום מונקאטש)

ויצא משיה בעם פרעה ויעתר אל ה' (ו, כו),

הרבי ר' צוים ז"ל פירש הטעם שהוצרך משה להתפלל צעד פרעה, אף שהיה רק שליח אליו, כי צדצר הזה נטצע צטצע שיתנהג טצע העולם על פי הצדיקים (ע"י קול שמחה). ויש לומר עוד, כי השי"ת מסר צכך הכח לצדיקים שיוכלו לצטל גורות כלל ישראל, כי אם מפרעה הרשע יכל משה להסיר המכות, על אחת כמה וכמה שצכח הצדיקים להסיר ולצטל מכה מעל איש ישראל.

(ליקוטי הר"ם).

וישלוז פרעה והגה לא בות במקנה ישראל עד אוזר ויכבד לב פרעה וכו' (ט, ז)

להצין למה מספר לנו התורה השליחות של פרעה, ולכאורה מיותר דהא כתיב מקודם וממקנה צני ישראל לא מת אחד. אולם כאן מלמדת אותנו המה"ק הא"ך להשכיל צעצודת השי"ת והא"ך לנצח את היצר. שדרך היצר להראות על טמא טהור, ומראה לו פנים וכל אופן דה יתמר שצעולם. אמנם האדם שיודע שצדצר הזה יש דה איסור, אף שאין צו שום דה טענה ואופן לנצח צוה ולהתווכח עם יצרו, ע"כ"ו יעמוד עצמו צעקשנות לצד ויאמר עם כל האופנים לא אחפון צדצר הזה.

וזה לנו למדין אותו מפרעה הרשע דהנה צמכה זו לא הי' לו עוד שום דה ואופן לדחות עוד, כי ראה צעיניו וצחוש את המראה גדול הזה, כי שלח בכל גבול מצרים והתודע לו צצירור שלא מת ממקנה ישראל עד אחד, עכ"ו ויכבד לצ פרעה צלי שום טענה ומענה. קן את זה לעומת זה צעצודת השי"ת כנגד יצה"ר ר"ל.

(שרש יעקב).

העתירו אל ה' ורב מוהיות קולות אלקים וברד וגו', ויאמר אליו משיה וגו' ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון מפני ה' אלקים (ט, כו-כז).

פרוש דהנה פרעה אמר ורב מוהיות קולות אלקים וברד, לפי שפרעה כאשר ראה קולות אלקים וברד, פחד צלצבו ואחזתו רעדה, כמאמר חז"ל (צרכות נט). לא נצראו רעמים אלא לפשט עקמימות צלצב. חשצ צעצמו שהגיע לקצת מדרגת יראת אלקים, וכבר הוציא ה' ית' מחשבתו אל הפועל. כי זה הוא מדרך הכסילים, צהשיגו מעט צדעת ויראה, חושצ שכצר עלה למדרגה גדולה, ולא ידע כי נצער הוא מדעת, ולכן אמר "ורב מוהיות קולות אלקים" מול זה השיצ לו משה רבינו "ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון מפני ה' אלקים" עדיין אינכם יראים מפני ה' ית', ודו"ק.

והזוטה והכסמות לא נכו כי אפילוה הגה (ט, לב).

מעשה צאחד שחלה רח"ל, ונסע להרה"ק מהר"א ז"ל מוודיטשוב לשצת פ' וארא, אמר והחטה והכוסמת לא נכו כי אפילוה הנה, חטה צגימ' כ"צ, רומז לכ"צ אותיות התורה (עין זוה"ק צק קפ"ח ע"ב) כסמת אותיות מסכת, היינו מי שלומד תורה שצכצב ותורה שצב"פ, לא נכו, לא יהיה מוכה ציסורין, כי אפילוה הנה, ואדרבה פלאי פלאות יהיה נעשה לו.

איש יהודי היה בכפר לאפאחי, שליך טיקטין, ושמו רבי אליעזר ליפמאן, פעם הגיעה לביתו חבורת עניים, ור' אליעזר ליפמאן וזוגתו קיבלום בסבר פנים יפות. אחד מהם היה חולה ומנוגע בנגעים רבים, עד שאפילו חבריו התרחקו ממנו, אך האשה הצדקנית מרת מירל טיפלה בו במסירות רבה. בירכה העני: "יהי רצון שתלדי בנים כמוני" בטרם הספיקה להשיב על ברכתו, שהפליאה אותה, נעלמה מעיניהם כל קבוצת העניים. ויהי לפלא. ואכן נולדו להם בנים ובנות גדולים וצדיקים ביניהם ידועים ביותר הרבי ר' זושא מאניפולי והרבי ר' אלימלך מליזענסק. מימי נעוריו הצטיין הרבי ר' זושא בתכונה של חיפוש האמת, תמיד ביקש ושאל במה יעשה נחת רוח להבורא יתברך, וכל מה שנראה לו כמסייע למטרה זו, לא הרפה ממנו. כך עלה ונתעלה במעלות עבודת ה'. שמע הבעש"ט הק' הגיע אליו והוא החליט ללכת אליו ואף יצא לדרך. אך לבסוף התיישב בדעתו שאין הליכה זאת כדאית, בשל ביטול תורה ותפילה שבדרך, ושב לביתו. כעבור שנה-שנתיים החליט שוב לבוא אל הבעשייט ולקבל תורה מפיו, אך אז שמע שהסתלק כבר הבעשייט לשמירום.

התקרבותו המעשית לדרך החסידות החלה כאשר נפטר אביו הצדיק, והוא עבר להתגורר אצל דודו, ר' אלימלך פיילט ממעזריטש, משמשו בקודש של המגיד הגדול הרבי ר' בער זי"ע. ואז דבקה נפשו במגיד ונעשה מחשובי תלמידיו, ועל ידו נתקרב אחיו הצעיר, הרבי ר' אלימלך, לחסידות.

לעיתים כאשר באה לפני המגיד שאלה קשה, או כשהיה צריך לקרב אליו מי מגאוני וצדיקי הדור שהיה נתון עדיין בפקפוקים ובהיסוסים, שלחם אל הר"ר זושא, היושב בבית מדרשו מאחורי התנור.

כידוע, קיבל על עצמו גלות יחד עם אחיו הרבי ר' אלימלך, נע ונד היו בארץ, ובעת ההיא החזירו נשמות נדחות לשורשם, תחת כנפי השכינה, ורבים השיבו מעוון.

מדת נדפס הספה"ק "מגרת זהב" ולאחרונה נדפס ספר חדש "זהב המנורה" רבנו האריך ימים, ונסתלק ב' בשבט תק"ס, י"ג שנה לאחר אחיו הר"א. מנ"כ באניפולי סמוך ונראה לרבו המגיד (כיום באוהל אחד).

("קונטרס דרכי ציון" נדבורנה)

נתפרסם בשם הרבי ר' זושא, והיה אחד מהצדיקים המפורסמים ביותר שעמדו לה להחסידות (אחיו הגדול של הר"ר אלימלך זי"ע, ולדעה אחת מבוגר ממנו בט"ו שנים), ונהיה לתלמידו המובהק של המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, ועל ידו נתקרב גם אחיו ר"ר אלימלך לחסידות. וידוע שבשם שניתן לספרו של ר"ר אלימלך זי"ע "נועם אלימלך" נתכוון על אחיו הגדול ר"ר זוסיא, כי "נועם" בידיש הוא זיס, לומר: שמינייה ומאחיו נתהווה הספר.

לאחר שנסע מהמגיד זי"ע, היה מקודם רב ואב"ד בעיר אחת חשובה משך חמש עשרה שנים, אבל דבר זה נשכח שהיה אב"ד, והרה"ק ר"פ מקאריץ שהיה ירדו וריעו מזמן הסתופפותם בצוותא אצל המגיד, הפליא מאד מזה שפעל הרה"ק שכולם שכחו זה הדבר שכינה ברבנות, ואח"כ עזב הרבנות והתחיל לערוך גלות ביחד עם אחיו הרה"ק ר' אלימלך זי"ע כידוע. וכשגמר שנות גלותו, היה אז מקום כבודו בעיר האניפולי יצ"ו.

שמעתי מפ"ק זקוני [החידושי הרי"ם] ז"ל, אמר, העולם אמרו על רבי ר' זושא ז"ל שלא היה למדן, מתורה זו ניכר שהיה למדן, שאמר על פסוק (בהר כ"ה כ"א) וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וגו' לא נזרע וגו' וצויתי את ברכתי, דאם לא נשאל מה נאכל, פשיטא שישפיע לנו ית"ש כל צרכינו, שהוא המכלכל חיים, אך כשנעשה שאלה יוצרך לצוות ברכתו ביחוד, על ידי ירידה מאמונה, עכ"ל.

(שפתי צדיק, לר"ה אות כ"ו)

הרה"ק בעל התניא זי"ע, כשכתב מכתב להרבי ר' זושא, כתב עליו תואר "שר התורה", שאלוהו תלמידיו למה כתב עליו תואר כזה, כי לא נודע שמו של הרבי ר' זושא לגדול בתורה. ענה להם בעל התניא, אספר לכם עובדא, ומזה תבינו למה ראוי לקרותו בשם שר התורה, והמעשה כך היה: פעם אחת ישבנו יחד בבית מדרשו של המגיד הק' הרב ר' בער זי"ע, ועסקנו באיזה מאמר קשה מהזוה"ק, ונעשה וויכוח גדול בין התלמידים להבין דברי הזוה"ק, ומעוצם הוויכוח נעשה רעש גדול, והרבי ר' זושא היה בבית המדרש באותה שעה, והתכונן אז לתפלתו בהתבוננות בגדלות הבורא ב"ה, ובהיות שהרעש של התלמידים בלבד אותו ממחשבותיו, לכן ביקש מן התלמידים שיגידו לו קושייתם, והוא יתרחץ הכל לפנייהם, חשבו התלמידים בלבם, שאם הם התקשו בה, האיך יוכל הוא להשיב להם, אבל עם כל זה אמרו לו קושייתם. הניח הרבי ר' זושא ראשו על ידיו כמה רגעים, כשהרים ראשו אמר להם פשט נפלא בדברי הזוה"ק בטוב טעם ודעת. שאלוהו החברים, מהיכן נודע לך הפשט, השיב להם דכיון שהרעש בלבדו ממחשבותיו, לכן שאל את בעל המאמר רבי שמעון בן יוחאי בעצמו, והוא אמר לו הפשט. אמר בעל התניא זי"ע, אם כן, האם יש שר התורה גדול מזה, שכל מה שקשה לו, יכול לשאול לתנאים ואמוראים עצמם.

(עבודת עבודה, כ"ק אדמו"ר מטאהש זצ"ל)

סיפר הבעל התניא ז"ל, כאשר נשמע בבית אדמו"ר זי"ע המגיד הגדול ממעזריטש, שהאחים הגאוני הר"ר פנחס והרבי ר' שמעלקע יבואו למעזריטש, עשו הכנות גדולות בעבורם, היינו שהיו מלבנים בסיד את הדירות של רבינו, וניקו את הבתים כמו שמנקים על חג הפסח. ויהי בבואם, השגחתי שאהיה אני שם בבית רבינו בעת שקדמו את פניו בפעם הראשונה, והנה שאלו מאת רבינו פירוש איזה מקום בדברי הרמב"ם שהיה קשה להם מאוד, והשיב להם רבינו ממעזריטש אני הנני כעת חלש מאוד ל"ע לא אוכל להשיב לכם, אולם יש אצלי איש אחד ושמו ר' זוסיא תמחלו להציע לפניו דבריכם והוא בטח יברר לכם הכל.

ואני בשמעי זאת רצתי תיכף אל האכסניא שלנו להיות שם לשמוע מה ישיב להם, (שהרבי ר' זושא והרב בעל התניא התאכסנו אז באכסניא אחת), ויהי בבואם שמה לאכסניית הרבי ר' זושא, היה הוא יושב תפוס בעמקי מחשבותיו אצל התנור, ולא ראה שבאו לביתו לקדם פניהם בשלום, עד שאני זזתי קצת את ידו הקדושה עד שנתעורר, ונתן להם שלום, וסיפרו לו מה שרבינו ממעזריטש צוה עליהם שישאלו אותו ביאור דברי הרמב"ם שקשה להם. ויהי אחר רגעים אחדים ששמע את קושייתם, השיב להם: כנראה שלא למדתם כסדר את דברי הרמב"ם הללו, כי אילו למדתם כסדר הייתם רואים שם בהלכה הקודמת יישוב על קושיא שלכם, וכרגע שיצא הדבר מפיו נתיישב להם תיכף הכל, וראו כי

צדקו דברי רבי ר' זושא. ואנכי נשתוממתי על המראה, ואח"ב הלכתי בחזרה לבית רבינו ז"ל ממעזריטש, ושאלנו אם היו הרבנים אצל ר' זוסיא, והשיבותי הן, ואמרת לי ג"כ מה שהשיב להם על קושייתם. ושאל אותי רבינו אם שהה הרבה קודם שהשיב להם, אמרתי לו, ששהה איזה מינוטין בעישון הלולקע. ואמר רבינו, נראה מזה כי אין רבי זוסיא בשלימות בבריאות הגוף שלו, השם ירפאו.

(בוצינא קדישא, אות י"ט)

הרה"ק הרבי ר' בער [המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע] בירר שנכון לכתוב איזה אותיות בתפילין בצורה אחרת מהנהוג, וקרא את תלמידו הרה"ק הבעל התניא ז"ל וביקש ממנו להשתדל שיכתבו בשבילו תפילין בצורת האותיות כרצונו. והלך בעל התניא לידידו שהיה סופר, ושמו רבי דוד (שאמרו עליו שבזמן שהי' כותב היו יוצאים ניצוצי אש), וביקש ממנו שיכתוב פרשיות עם צורת האותיות כנ"ל. והנה הראה לו רבי דוד שזה עתה כתב פרשיות כאלו. תמה בעל התניא, מאין לקח לכתוב כן, וענה לו רבי דוד: הרבי ר' זושא נכנס אצלי אתמול ואמר לי לכתוב כן, ועל שאלתי מדוע, ענה לי, שעתה פסקו במתיבתא דרקיעא שמהיום והלאה טוב לכתוב צורת האותיות כן.

(כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב ז"ל, בית צדיקים יעמוד ח"ב)

אמר פעם הרה"ק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש ז"ל: צו דער רבי ר' זושא איז גיוועהן אזוי גרויס אין נסתר וויא רבינו הגר"א ז"ל ווייס איך נישט, אבער אין נגלה איז א דבר פשוט אז רבי ר' זושא איז גיוועהן גרעסער.

(כ"ק אדמו"ר ממונקאטש שליט"א)

האחים הק' הרבי ר' אלימלך והרבי ר' זושא זי"ע בהיותם נע ונד בגלות, באו פעם ללינת לילה לקרעטשמי אחת, והיה שם חתונה, וישבו האחים הק' מן הצד בתור אורחים ארחי ופרחי. המתאספים על החתונה היו אנשים ריקים ופוחזים, וכטוב ליבם ביין עשו להם לשחוק שאחר כל רקידה הניחו את האורח העני על הארץ, ויכבדו אותו מנה אחת אפים במקלות, ושוב עזבו אותו והתחילו לרקוד ושוב גמרו הרקידה, והניחו את העני מוטל על הארץ והלקו אותו ברוב שחוק והיתול, כן עשו כמה פעמים. והגורל נפל על הרבי ר' זושא שיקח כל ההכאות, יען ישב לפני אחיו הרבי ר' אלימלך, והרבי ר' אלימלך ישב בקרן זוית אצל הכותל, והפוחזים והוללים מצאו בכל עת את הרבי ר' זושא סמוך לידם, לכן בכל עת חטפו אותו והשכיבוהו על הארץ, ואת אחיו הרבי ר' אלימלך העני השני עזבו במנוחה יושב על שקו ומשאו בזוית.

הרבי ר' אלימלך קינא מאד באחיו הרבי ר' זושא על כל ההכאות שבאים רק לחלקו, ויאמר לאחיו בלחש בעת אשר ההוללים עשו הריקודין, אהובי אחי נחליף נא ושיבתנו, ושב אתה על מקומי ואנכי אשב על מקומך על שק משאך, ותנוח מעט מההכאות אשר כבר לקית בכפליים, וכאשר הפציר בו ר' אלימלך ניאות להחליף עמו מקום בלי ראות הרוקדים. אבל כאשר גמרו הרקידה ורצו להוביל את הרבי רבי אלימלך שישב עתה סמוך אצלם על ההכאות, אמרו איש לרעהו "מה פשעו של זה השוכב עם גבו כלפי חוץ יותר מחבירו, הבה נא ונכה גם על שכמו של הפנימי למען יזכור שהיה גם הוא על החתונה" ושוב ספג ר' זושא את כל המכות וקיבלם באהבה. ואמר הרבי ר' זושא זי"ע "רואה אתה

אחי אהובי, אז וועמען עס איז באשעהרט צו שלאגין איז פארפאלען, וויא ער זעצט זיך זיכט מען איהם אויף, אין מען גיט עהם זיין חלק [= כל מי שנתחייב מלקות אינו יכול להתחמק מהן, היכן שישב מחפשים אחריו, ונותנים לו את חלקו], והבן הנמשל. (אהל אלימלך אות קעז)

סיפר החסיד מוה"ר ישראל יוסף לכ"ק מרן הזקן מבאיאן זצ"ל, פעם אחת הלך הר"ר זושא ורצה להכנס לאיזה בית, וכשהניח את ידו הק' על המזוזה ורצה לנשק אותה, הרגיש תיכף שיש איזה חולה בבית, ולקח את ידו מן המזוזה ואמר בזה"ל: מזוזה! מזוזה! אני אומר לכם שאני ברוגז עליכם, כי העמידו אתכם על הדלת כדי להגן על הבית, כי הר"ת של שם שד"י הוא ש'זמר ד'לתות ישראל, א"כ מדוע הנחתם שתבוא מחלה לתוך הבית. ושתק איזה רגעים. אח"כ אמר הנני באמת ברוגז עליכם, אך מה אעשה כי הנני מוכרח להתפייס עמכם, אבל בתנאי שמהיום והלאה תשמרו את הבית ולא תניחו ליכנס שום מחלה בתוך הבית, ונשק את המזוזה ונכנס לתוך הבית. והחולה שהיה שם נתרפא תיכף.

אחרי זמן רב נפל הר"ר זושא למשכב, והרגיש מזה הסבא קדישא השפאלער זיידע, ועשה עבורו פדיון נפש, ואמר בזה"ל: רבש"ע! אם אומר שהר"ר זושא הוא יהודי כשר וצדיק, יבוא איזה מלאך בעל מום ויאמר שזה שקר, אך זאת אוכל לומר לך רבש"ע! ראה נא איך שבכפר פלוני דרים בו אלפיים גוים ערלים, האם זושא אינו יפה ומשובח יותר מהם, והם הולכים בבריאות הגוף בשלימות, מדוע לא יהיה זושא בבריאות הגוף בשלימות ג"כ, הלא הוא צריך בודאי להיות בבריאות השלימות. וה' עזר שהר"ר זושא נתרפא תיכף ועמד מחוליו.

ואמר כ"ק מרן הזקן (הפחד יצחק מבאיאן) זצ"ל, אומר אני שיש סגולה גדולה לספר את הסיפור הזה אצל חולה כדי שגם החולה יתרפא זי"ע ועכ"א.

(סיפורי נפלאות מגדולי ישראל (סיפור ע"ז))

סיפר לי מורי חמי, הצדיק המפורסם מוה"ר אברהם מרדכי מפינטשוב, ששמע מאיש אלקים קדוש, מוה"ר ר' זוסא מאנפאליא, שסיפר לו. היאך בעניותו היה שמש בעיר אוסטרעהא, והיה דרכו להתענות שנים ושלשה ימים, ואחר כך היה הולך לבקש מאיזה בעל הבית, שיתן לו על לחם להשיב נפשו. ופעם אחת אמר בלבו, שזהו חסרון אמונה לילך ולבקש לחם, אלא יבטח באלקיו באמונה שלימה, שלא יחסיר מזונו.

ופעם אחת התענה שלשה ימים כדרכו, ואחר התענית לא היה מי שיתן לו מעט לחם, והתענה והלך עד שהיה קרוב למות, ולא היה מי שיתן לו שום דבר, והיה רעש גדול למעלה, ולא היה בכל המקום מי שיזדמן לפניו זה המצוה הגדולה, לקיים נפש קדוש כזה, כי לא היה אפילו אחד שיהיה ראוי לזה, אף שהיה שם אנשים כשרים הרבה, לא היו ראויין למצוה זאת, שישלח לו השם יתברך דורן כזה, כמבואר בזוהר (ח"א דק"ד ע"ב, ח"ב דקצ"ח), וברא לו השם יתברך שני דדין בפיו, אחד הוציא דבש ואחד הוציא חלב. ושלשה חרשים היה ניזון מזה הדבש וחלב, שהיה יונק מן הדדין שבפיו, ואחר עבור שלשה חרשים בא אליו אחד, ואמר לו, זוסא! קח לך ששה גראשיין וקנה לך לחם, אזי ברגע נפסק זה הדבש וחלב. כך סיפר הצדיק בפיו למורי חמי.

(היכל הברכה (קאמארנא) ואתחנן)

סירב ואמר שאינו רוצה לישון רק על הארץ של הסוכה, על אף שרצו מאד להניעו מעשות כזאת באמרם כי הלא יתקרה ח"ו, אך הוא בשלו. והנה רבי ייבי זי"ע כן שכב על מטתו וכיסה עצמו עם שמיכה חמה, ואך כאשר שכב ר"ר זוסא על הארץ, אמר כמו לעצמו: זוסא'ן איז קאלט, ונעשה קצת חם בסוכה, וקרא פעם שניה: זוסא'ן איז קאלט, אז נעשה חם יותר עד שרבי ייבי זי"ע היה מוכרח להסיר את השמיכה מעליו, וכשקרא כן פעם שלישית, נהיה חום גדול כזה ממש בלתי נשוא עוד, אז פנה רבי ייבי זי"ע אליו ואמר לו בזה"ל: רבי זוסיא וואס ווילט איהר? איהר ווילט מיר פאר ברענין די סוכה? ושוב לא קרא ר"ר זוסיא, ולא חזר על דבריו.

(שבחי רב ייבי)

שמעתי מהגה"צ רבי מנחם של"ו וואלדמאן זצ"ל הי"ד דומ"ץ דק"ק וויעליטשקא, ששמע מבני הגה"צ רבי אלישע מגארליץ (בהה"ק ר' ברוך מגארליץ וחתן הה"ק רמ"ד מהורנוסטייפל זצ"ל) לספר, האיך בסעודת התנאים של הרה"ק רבי מרדכי דוב מהורנוסטייפל עם הרבנית רייצא בת הרה"ק בעל ד"ח מצאנו, התחיל הרה"ק ר' משולם זושא מטאלמיטש אבי החתן למנות היחוס כנהוג, שהוא בן אחר בן להרבי ר' זושא מאניפולי, וכאשר רצה להמשיך ביחוסו גם מצד אמו, הפסיקו מחתנו הק' מצאנו באומרו ס'איז גענוג וסיפר: הרב המגיד ממעזריטש התחיל להתענות, ודאגו התלמידים על בריאות גופו הטהור של הה"מ, איך איש חלש כמותו יתענה, ויטכסו עצה בדבר, וגמרו אומר לשלוח אחד מבני החבורא להרה"מ שיבקש ממנו לבל יתענה עוד. והוסכם אצלם שאת הרה"ר זושא בודאי ישמע הה"מ אם יאמר לו כנ"ל, כי חביב היה הרה"ר זושא בעיני הה"מ בהיותו מראשוני התלמידים. וקראו לר' זושא ומסרו לו דברי שליחותם, שיכנס ויאמר להה"מ שאל יתענה. וכן עשה ואמר להה"מ שפפ"י דין אסור לו להתענות. אמר לו הה"מ: ואתה תאמר? הלא הנך עומד ומתענה כסדר ואלי תאמר שהדבר אסור, אתמהה - והמשיך - אך אם תבטיח לי שביומא דפגרא תפסיק מתעניתך אזי אהדל גם אני מלהתענות, והסכים ע"ז הרה"ר זושא והבטיח לו על זה, והה"מ הפסיק תעניתו. ויהי היום יומא דפגרא הגיע, נכנס הרה"ר להרבנות ממעזריטש לבקש אוכל, ומתחת זרועו היה לו ספר השל"ה, אמרה לו הרבנית שאי לה בביתה כלום, ורק אם ישאר כא לנענע את עריסת ילדה הקטן הישן בעריסה (הרה"ק רבי אברהם המלאך) תצא היא לשוק ותקנה עבורו איזה דבר מאכל, והסכים הרה"ר על זה, וישב הרה"ר אצל העריסה ופתח ספר של"ה ולמד. בתוך כך נתעורר הילד ובכה, ורצה הרה"ר לעשות קמט בס' השל"ה ולסגרו, כדי לטפל עם הילד, בא השל"ה הק' מגן עדן ואמר לו: דו לערן און יעך וועל וויגן! וסיים הד"ח: אם השל"ה הק' מגן עדן בא בשביל שלא יפסיק הרה"ר מללמוד בספרו, כבר די היחוס של הרבי ר' זושא, ואין מן הצורך להאריך ביחוס עוד. וכדאי לציין שהחתונה הזאת התקיים בארץ רוסיא, כי במלכות רוסיא הרשעה היה קשה מאד להשיג אצלם רשיון נסיעה ובעטרייך היה הדבר בניקל, לכן נסע הד"ח עם בתו הכלה לארץ רוסיא, או משום הגזירה של גזיות השערות שהיה אז כידוע. ועל התנאים שהיה בבית הד"ח לא היה - הפנים - הסבא הרה"ק ר' יעקב ישראל מטשערקאס זצ"ל (מפי הרה"ק מהר"י זצ"ל מפשעווארסק)

הרה"ק רבי ר' זושא היה מהחסידיים הראשונים של הה"מ ממעזריטש, והיה עני ואביון. והיות שלא היה לו על הוצאות שב"ק הלך אל הקצב ואמר לו, שבשכר הוצאות שב"ק שית לו יאמר לו על כל בהמה קודם שיקנה אותה איזהו כשרה ואיזה לא,

בשבע שנותיו האחרונות נחלש מאד ושכב על מיטתו, ונסעו אליו לבקרו הס"ק מלעכוויטש והרה"ק רבי אשר מסטאלין ושאר צדיקים. בבואם אמר רבי זושא נחלשנו מאוד ואין בכוחנו לנסוע וממילא אין לנו כסף על ההוצאות, והושיט הס"ק מלעכוויטש את ידו לכיסו והוציא מלא חופניים רענדליך ונתן לרבי זושא, ונענה רבי זושא ואמר מוחין סלקין, מוחין סלקין, [דהיינו שהגביה לו המוחין] ועבור זה אספר לכם מעשה. פעם בחתונה היה מרקד לפני החתן וכלה ונוצר במאמר "כלה דא שכינתא", ונתמלא דבקות רב ויצא למדבר והלך בדבקות זו שלשה ימים, "רוחניות וויפל דאס האלט האלט עם, אבער עם לאזט זיך אוים" [רוחניות כמה שזה מחזיק זה מחזיק, אבל בסוף זה נגמר] והרגיש חולשת הלב מרעב וצמא, והתחיל להודות ולשבח ברוך השם שיש לי תיאבון, רבש"ע "זושא דיינקט דיר אויפן אפעסיט"... (זושא מודה לך על התיאבון) ונשפע לו חיות משן אחת וי"א שנשפע לו רבש.

ולקח הרבי רבי זושא בידו את יד הס"ק והכניסו לתוך פיו והראה לו את השן שממנו נשפע לו, והס"ק הראה את מקום השן להרה"ק מקאברין והרה"ק מקאברין הראה למרן היסוה"ע ולרבי משה מרדכי קאברניער.

באותו מעמד בא בעל תשובה אל הרבי רבי זושא וביקש תיקון לנפשו, ודחה אותו, ותמה הס"ק מלעכוויטש ושאל רבי מדוע אתם מדחים אותו? ואמר הרבי רבי זושא מתחילה כשקבלנו בעלי תשובה היינו מקבלים על עצמינו את הסיגופים בעדו, אבל עתה אין לנו כח לזה, ולצוות ליהודי שיסגף את עצמו, זאת אינני יכול. (הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל "מאמר מרדכי" ח"ב)

שמעתי בשם הרב הצדיק המפורסם מ' משולם זושא זצוקללה"ה על מאמר הגמ' חמין במוצאי שבת מלוגמא [שבת קיט.], והנה לא ביארו בגמ' לאיזה דבר הוא רפואה רק אמרו בסתם שהוא מלוגמא, ואמר הוא ז"ל שהוא רפואה שלא יהיה לו עצבות, והוא מרומז בפסוק ומחב"ש לעצבות"ם, כי כן מחב"ש הוא ר"ת ח'מין ב'מוצאי ש'בת מ'לוגמא וסמ"ך ליה לעצבותם, לומר שהוא רפואה לעצבות ע"כ, ושמעתי בשם איזה צדיק מפורסם שטוב לומר כן בפירוש בעת אכילת חמין אזי יאמר חמין במוצאי שבת מלוגמא. (הגה"צ רבי יצחק אייזיק ווייס זצ"ל אבד"ק סוואליאווא דברי יצחק")

הרבי ר' זוסיא ד"ע ועכ"י היה לו טאג צעטיל שהיה כותב עם קרייד מפני שהיה עני גדול וקודם קריאת שמע בלילה כשהיה רואה חשבון היום בעבודתו היה בוכה הרבה עד שנמחק כל הקריי"ד מה שנכתב שם, ויודע שכבר יכול לקרוא ק"ש. (אור יהושע, זינקוב)

פעם אחד התאכסן אצל הרב ייבי הנ"ל והיה אצלו על סעודת ר"ח, והנה אחר הסעודה שנתארכה מאוד קרא הרה"ר זושא ז"ל לעצמו בזה"ל: "זישא וויל אהיים" ואמר עוד הפעם "זישא וויל אהיים", והנה תיכף קרא הרב ייבי ז"ל לבתו הקטנה מרת יענטילע ע"ה ואמר לה בזה"ל: "יענטילע לעבין, לויף גיך אין בריעג פאר רבי זוסיא'ן א ביידיל (עגלה) ער זאל פאהרין אהיים. זעהסט ניט? אט לאזט זיך אראפ א ענן פין זיינעט וועגען" ואמר רבי ייבי לר"ר זוסיא ז"ל: א זאך וואס מ'קען אויס פיהרען פאר פיער גילדין פשוטים, נאך וואס זאל מען מטריח זיין א ענן?

(שבחי רב ייבי)

שוב פעם קרה ששהה ר"ר זוסיא אצל רבי ייבי בחג הסוכות. בלילה אחרי הסעודה רצו להציע מיטה עבור ר"ר זוסיא אך הוא

והסכים הקצב על זה. כה היה זמן מה, הר"ר זושא אמר לו מה שיקנה והקצב שילם לו. אחר זמן ביקש ממנו הקצב שילמדהו מלאכה זאת, כי צריך לדעת זאת לעת מסעו על היריד של בהמות, וישלם לו על זה במיטב כספו, והסכים לו הר"ר זושא שילמדהו מלאכה זו, אמנם דחה אותו מיום ליום, עד שהפציר בו הקצב מאד, אז ציוה עליו הר"ר שיטבול במקוה טהרה, ועוד דברים כאלו שעלה לו לעשות בניקל, אח"כ אמר הר"ר זושא להרבנית שלו שתביא לו פנימה סיר גדול עם גחלי רתמים, והקצב יושב ומתמה, וציוה עליו הר"ר שישים ידו בגחלים אלו, אמר לו הקצב שזאת אי אפשר לו כי ידיו ישרף, הראהו הר"ר איך שהוא נותן את יד קדשו לתוך הסיר הגדול הזה, ורק באופן כזה יוכל ללמדו..

(מפי הרה"ק מהר"י זצ"ל מפשעווארסק)

שמעתי מכ"ק חותני זצ"ל, שהר"ר גידל בתוך ביתו ילד שהיה יתום מאב ואם, (ושמעתי מהר"ר שמעלקא גאלדקלאנג ע"ה, שהיתום היה ילד שובב מאד, רץ בחוצות העיר ולא רצה ללמוד, פעם ביקש ממנו הר"ר שיבוא ללמוד עמו א"ב, ואחרי הפצרות הסכים היתום, וכאשר אך גמר ללמוד עמו אות א, נגב לו זיעת פניו, ואמר לו, שוין דו ביזט שוין דערשוויצט, ס'איז שוין גענוג, והניח לו לילך, יתום כזה) הר"ר קיים 'אלמנה ויתום לא תענון' באופן כזה, שלא אמר לו מעולם דבר רע, וכל משאלותיו מלא לו, היה כמובן פרא אדם שובב, און ער האט באדרייט די שטאט. פעם לקחו הר"ר על כתפיו ואמר לו שהולך עמו להשתמד (חלילה), וכיון ששמע היתום כך, נתן לו ברגליו כמה דחיפות על כתפיו, ועקר א"ע ממנו וברח. הר"ר עשה את כל זאת כדי שיהיה לו דברי מליצה להקב"ה, בזה טוב על ישראל, ואמר: רבש"ע ראה כמה עם קדוש יש לך, הוא [היתום] אינו מכיר בעולם רק אותי, אוכל ויושן רק אצלי, וגם אינו תלמיד חכם גדול [כי לא למד], ועם כל זאת כששמע שהולכים עמו להשתמד נתן לי כמה דחיפות ברגלו וברח.

ובזה פירש הרה"ק ר' אלימלך מרודניק (נכד הר"ר א) פי' הפס' "היה אתה לעם מול אלקים" יתרו אמר למשה תדבר אתה אל בני ישראל דיבורים שהמה נגד ה', כמו שעשה ד"ר הר"ר, והמה בודאי לא ישמעו לך, ובכך והבאת אתה את הדברים למליצת יושר אל האלקים.

(מפי הרה"ק מהר"י זצ"ל מפשעווארסק)

סיפר כ"ק אדמו"ר מבאבוב זצוק"ל בשם אביו כ"ק אדמו"ר ה"קדושת ציון" זצוק"ל, שבעת שהלך הרה"ק הד"ר זושא זי"ע בגלות יחיד, בלי לוויית אחיו הרה"ק הר"ר אלימלך זי"ע, נתארח פעם אצל גביר שהי' בעל מכניס אורחים ביד רחבה וברוח נדיבה. בכל לילה, בעת ששאר העניים כבר הלכו לישון, הי' הרבי ר' זושא זצ"ל ער עד שעה מאוחרת, ובהצנע ובהסתער עבד עבודתו הקדושה בעריכת תיקון חצות ושאר סדרי לימודיו באופן שלא יודע לשום אדם.

והנה אירע פעם אחת שנאבד חפץ יקר בבית הגביר, ואחר הרבה חיפוש בחורין וסדקין, החליטו בני הבית שודאי נגנב ע"י א' העניים מהארחי פרחי שנמצאו שם, ומיד נפל החשד על הר"ר זושא זצ"ל כיון שתמיד הניח את עצמו על משכבו בשעה מאוחר מאוד. נגש אליו הבעה"ב ובקש ממנו שיחזיר לו החפץ, ואחר שענה לו הר"ר זושא ז"ל שהוא לא שלח ידו במלאכת רעהו, תבע ממנו שילך אתו לדין לפני רב העיר שהי' גדול בתורה ואיש צדיק ובעל מקובל.

הסכים הר"ר זושא בדבר וילכו אל הרב. וידבר הרב על לבו שיראה להודות על חטאו, כי עם מעשה הגניבה שלו ינעול דלת בפני העניים, שמעתה לא יפתח הבעה"ב שערי ביתו לפני האורחים מפני החשש שמא יגנבו את חפציו היקרים. אבל הר"ר זושא זצ"ל עמד בשלו, שהם חושדים בכשרים ושלא הושיט אף אצבע בדבר שאינו שלו.

הוציא הרב א' מספרי הקבלה והראה להר"ר זושא זצ"ל כמה שמות הק' הכתובים שם, והזהיר לו: "ידוע תדע שיש גיהנם ששם דנין את הרשעים בשריפה ר"ל, ואני מזהיר לך, אם לא תתודה על הגניבה תיכף ומיד, אשליך אותך בעמקי השאול תחתית ר"ל בכח שמות הקדושים אלו הכתובים עלי ספר".

ענה הרבי ר' זושא זי"ע: "אזר זאגט איר! אויב איר קוקט אין אזעלכע הייליגע ספרים דארפט איר דאך זיין א מביין זאלט איר וויסען, איך האב א סאך מער מורא פאר דעם לא תגנוב, ווי פאר אייך מיט'ן גיהנם צוזאמען! עובר צו זיין אויפ'ן "לא תגנוב" איז ערגער ווי דאס גיהנם!" (ככה אתה אומר! אם אתה מסתכל בספרים קדושים כאלו, הרי אתה צריך להיות מביין תדע, אני מפחד הרבה יותר מה"לא תגנוב", ממה שאני מפחד ממך ומהגיהנם ביחד! לעבור על "לא תגנוב" גרוע יותר מהגיהנם!").

ויהי כאשר שמע הרב דברים אלו מפורש יוצא מפי הרה"ק הר"ר זושא מעומק הלב בכל הפשטות והתמימות, וניכרים דברי אמת, נתרגש עד מאד, והסתכל עוד הפעם על הר"ר זושא, ואמר: "אוי, נכשלתי ולא ראיתי לנכון, חשרתי בכשרים בצדיק וישר", ובקש ממנו מחילה. וצוה להגביר שילך לביתו ויחפש עוד הפעם את הגנב, אבל את הצדיק הזה תניחו לשלום. "האיש הזה אינו מתיירא לא ממני ולא מהזשאנדארע"ן (המשטרה), וגם לא מהגיהנם עצמו, הוא מפחד מן ה"לא תגנוב"! את האלקים הוא ירא!"

וסיים האדמו"ר מבאבוב זצ"ל: "דער הייליגער רבי ר' זושא האט געוויסט אז עובר זיין אויף די תורה הקדושה איז ערגער ווי גיין אין גיהנם. דאס גיהנם איז נאר א תיקון אין א צירוף אויב מהאט נעבעך עובר געווען אן עבירה, אבער דער פגם פון די עבירה אליין, איז דאס ערגסטע וואס ס'קען נאר זיין. [הרבי ר' זושא הק' ידע שלעבור על התורה"ק יותר גרוע מליכנס לגיהנם, גיהנם הוא רק תיקון וצירוף אם ח"ו עבר עבירה, אבל הפגם של העבירה עצמה, הוא הכי גרוע שיכול להיות"].

(פרי הכרם" (באבוב) בשלח תשנ"ט)

שגור היה בפי רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב זצוק"ל) וכך היה מספר: קשרי ידידות מופלאים שררו בין הסבא האדמו"ר רבי דוד צבי שלמה ובין האדמו"ר רבי מוט"לה מרחמסטרביקה, כה הדוקים היו הקשרים ביניהם, עד שהיה הסבא מגדיר אותם כ"קשר אלחוטי". ילד הייתי והסבא לקחני עמו לביקור אצל רבי מוט"לה, הרבנית מרת ציזא חנה זוגתו של רבי מוט"לה, היתה אשה צדקנית וכלולה בעטרת יוחסין, נינה היתה לצדיק הקדוש הרבי ר' זושא מאניפולי (אביה היה האדמו"ר רבי דוד מטולנא, חתן האדמו"ר רבי ישראל אברהם מטשרניאוסטרא, בן הרה"ק הרבי ר' זושא), באותו ביקור פנה אליה הסבא ושאל אותה אם זכור לה איזשהו מעשה אשר נשתמר במשפחתה על הרבי ר' זושא. השיבה הרבנית, כי אכן שמעה סיפור מאמה שאף היתה נוכחת בשעת מעשה, פתחה וסיפרה:

שני האחים הקדושים, הרה"ק רבי אלימלך מליזנסק והרה"ק רבי זושא ישבו פעם בחדרם ושוחחו בענייני קדושה ועבודת השם, לפתע פרצה אנחה מרבי אלימלך וקרא: "אוי ואבוי! הנה הוא כבר בא... לא חלפו שניות מועטות ואל החדר נכנס יהודי והחל שופך

בעד מדה מים, ולא היה שם. ויאמר הרב מרה גבריאל ז"ל יהי מה אונם רחמנא פטריה. מה אעשה כי עיף אנכי מעמל הדרך, אלך ואישן, אמנם האברך אשר הלך עמו לא נח ולא שקט, ולא חפץ לישון בלא מים. ויהי כאשר נרדם הרב מו"ה גבריאל ז"ל, אז נפל במחשבתו של האברך לילך לקנות מדה שכר [כמות של בירה], וליטול בה ידיו, וכן עשה. ויהי בבוקר הלכו שניהם יחדיו לגשת לעיר הרב מרה זישא ז"ל. והרב מו"ה גבריאל לא נטל את ידיו בקומו משנתו כי לא ידע מקום למצוא מים. ויהי אך דרכה כף רגלם אל מפתן בית הרב הקדוש מרה זישא ז"ל, אמר הקדוש להרב מרה גבריאל ז"ל, הידעת כי כל הטומאה והזוהמא אשר הבדיל והרחיק מאתך אחי הקדוש ז"ל בימים רבים, חזרה אצלך בבוקר, כאשר הלכת בידיים מסואבות. ויבך הרב החסיד ז"ל בשמעו את דבריו. וברגע שמח שמחה גדולה באמרו ברוך ה' כי הנחני בדרך אמת, למצוא לי רב קדוש צדיק יסוד עולם אשר תעלומות נגלה לפניו, כמו אל רבינו הקדוש מליזענסק ז"ל. [דברים אלו מתאימים למ"ש בשמו בספר אגרא דפרקא (אות ט) קבלה מאת כבוד דודי זקני סבא קדישא מה"ר משולם זישא זצוק"ל. הא דאין רשאי לילך ד' אמות בלי נטילה בשחרית, אמר הוא ז"ל דיש לזוהר שלא להציג רגליו על הארץ בלא נטילה. כי בהציג רגליו על הארץ בלא נטילה אזי ח"ו כל חמום הרע (שכנפש הבהמית) רודף אחריו להסיתו ואמר על זה רמז הפסוק (תהלים לו, ה) יתיצב על דרך לא טוב (אזי ח"ו) רע לא ימאס].

(הגה"ח רבי מנחם מנדל בודק ז"ל "נפשות חסידיו")

בזמנו של הרה"ק ה"ר זושא זצ"ל נהגו המלכות לחלק את הצבא לשני חלקים, שילחמו בינם לבין עצמם, כדי ללמוד להכות ולהלחם, ואלו שנצחו קבלו מתנות וכדו'. בזמנינו אין עוד מנהג כזה, כיון שכבר ישנם כלים מיוחדים שאפשר ללמוד עליהם. הכלל, רשעים אלו שקבלו המתנות היו מלאים שמחה. פעם באו אלו הנוצחים לאיזה עיר, ונכנסו לתוך ה"קרעטשמע" שהיה שייך ליהודי, ובקשו ממנו שיתן להם יי"ש, והוא נתן להם ככל משאלותם, עד שנשתכרו, ואז לא רצה ליתן להם עוד. עמדו ממקומם והתחילו להכותו, ושברו את החלונות וכלי הבית. כשראו בניו של בעה"ב את אשר לפניהם, מיהרו אל הר"ר זושא וסיפרו לו מהנעשה.

ויהי כשמוע הר"ר זושא כי ח"ו יכולים הם להרוג את היהודי, קם ממקומו וחיש מהר רץ אל המקום, וכיון שהחלונות היו פתוחים נגש הר"ר זושא והתחיל לצעוק בקול רם "ובכן תן פחדך ד' אלקיניו על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת", וחזר ושנה דיבורים אלו כמה פעמים, ונפל פחד גדול על הרשעים וברחו דרך החלונות ששברו וכן דרך הפתח, ונעלמו, כי נפל פחד היהודי עליהם.

בדיוק באותו רגע הזמין הקב"ה ברחוב ההוא את השר שלהם, וירא את המחנה שלו שאך נצחו רצים כמו משוגעים, ואף כשצעק לעברם שיעצרו מלרוץ, לא עצרו ואף לא ראו אותו מגודל הפחד שאחזתם, והלה צעק עוד והתרה בהם, עד שאחד מהם הראה לחבירו, כי הלא הגענעראל נמצא כאן, אבל ללא הועיל, כי רובם רצו הלאה כמשוגעים, ומיעוט אלו שעצרו ספרו לו את אשר עשו להיהודי מפני שמיאן ליתן להם עוד יי"ש.

ויצו הגענעראל שיקחו אותו אל בית היהודי, אבל הם מיאנו ללכת עמו מחמת רוב הפחד, ויתפלא השר מה כל הפחד הזה לחיילים מזויינים, ויספרו לו, שבא לשם יהודי אחד ומבעד החלון

את ליבו לפנייהם, באומרו כי שקע בחטאים כבדים, ועתה התעורר ליבו בחרטה עמוקה על מעשיו הרעים ומבקש הוא לשוב בתשובה. נענה הצדיק רבי אלימלך ואמר לו: "צר לי, אך שערי תשובה ננעלו בפניך, אין באפשרותך לעשות תשובה". כשמוע האיש את דברי הצדיק, נפרצו סכר דמעותיו ופרץ בככי תמרורים, "אנא רבי הושיעה! יילל בקול ייאוש הנני מוכן ומזומן לקיים ככל אשר תאמר לי ובלבד שאזכה לעשות תשובה..." ברם, דמעותיו של האיש לא הועילו מאומה, רבי אלימלך חש והרגיש בחטאיו העצומים המשטינים והמקטרגים כנגדו, ועמד נחרץ בסירובו להורות לו דרך תשובה. אותה שעה החזיק הרבי ר' זושא מקטרת בידו וביקש להעלות בה עשן, הוא פנה אל נכדתו ששהתה שם וביקש ממנה שתביא לו גחל אש מן התנור הבווער, כששבה והגישה לו את הגחל, נענה הרבי ר' זושא ואמר לאיש: "הרואה אתה גחל זה שבידי? כשם שיעלה בידך לעשות תשובה, כן גחל זה יצמיח עשב..." כשמוע האיש את דברי הרבי ר' זושא ונוכח כי אפסו סיכוייו, נזדעזעו ארכובותיו ונפל תחתיו מתעלף, כשעוררוהו מעלפונו זעק בקול גדול: "אם לא מועילה לי תשובה, למה זה לי חיים?!" וצנח שוב בעלפונו, כל המאמצים לעוררו לא הועילו והוא חזר והתעלף שוב ושוב. נכמרו עליו רחמיו של רבי אלימלך והוא פנה וקרא באוזני האיש: "נעניתי לך! אערוך לך סדר תשובה מועילה, אך עליך להתכונן לעמוד בסדרת סיגופים קשים ומפרכים למשך תקופה של שנה תמימה, באם אכן תצליח לעמוד בכל אלה, אזי תמצא מזור לנפשך ותתקבל תשובתך לרצון לפני אדון כל..."

הנכדה שהיתה נוכחת באותו מעמד וראתה את הדברים, חדורה היתה באמונת חכמים איתנה, היא האמינה בכל ליבה כי אם יעלה ביד האיש לעשות תשובה, אזי ללא ספק יתקיימו דברי הסבא והגחל יעלה עשב... היא נטלה עמה את הגחל ושמרה עליו מכל משמר, והיתה ממתינה ומצפה לראות כיצד ייפול דבר, כעבור שנה התרחש הפלא הגדול לנגד עיניה המשתאות, מן הגחל השרוף בצבצו ועלו עלי עשב ירוקים ולחים... הגחל היה שמור במשפחתי סיפרה הרבנית מרחמסטריבקה הוא עבר אל אמי, וממנה הגיע לידי, עם השנים נבלו עלי הדשא ואינם, אך את הגחל עצמו אוכל להראותך. תיכף ניגשה הרבנית אל השידה שעמדה בפאתי החדר, הוציאה מן המגירה את הגחל השמור והראתה אותו לפני האורח.

כאשר כילה רבינו לספר את סיפורו, הוסיף ואמר: "כשצדיקים אומדים דבר, חייבים להאמין להם ללא שום צל של פקפוק וערעור, מלבד כאשר יאמד הצדיק לאדם שלא תועיל לו כל תשובה, במקרה כזה אין להאמין לו, יען כי תשובה מועיל לכל אחד..."

(משה איש האלקים" ח"ב)

סיפר הרב החסיד המפורסם מו"ה גבריאל טצאק ז"ל כי אחרי פטירת רבו הקדוש מליזענסק, כאשר התאבל על רבו הקדוש, ומאוד דאג את מי יבחר לו למורה ורב. ויאמר אל אברך אחד לכו ונלכה אל הרב הקדוש מו"ה זישא, ונראה את התנהגותו, אולי הוא יהיה לנו לרב במקום רבינו הקדוש. וילכו יחדיו הלך ונסוע לעיר אניפלע, מקום אשר היה הרב הנ"ל שוכן. ויהי בדרך ויבואו בלילה במלון אחד, אשר לא היה שם שום ישראל, רק נכרים. אמנם מרוב יגיעם ועמלם מטורח הדרך, קבלו לנוח שם ולישן עד אור הבקר. וטרם הלכם לישן, בקשו מים להעמיד מראשותם, ליטול ידיהם בקומם משינתם, ולא מצאו. ויבקשו ליתן בסף מלא

צעק "פאקדיך פאקדיך", ומאז הם עדיין חלים ורועדים, וכמובן שצוה השר עליהם שישלמו במיטב כספם על ההפסד שגרמו. (הה"ק מהר"י מפשעווארסק זצ"ל סיפר ששמע מחותנו הרה"ק ר' איציקל זצ"ל, ששמע שהרה"ק משינאווע זי"ע, סיפר עובדא זאת להרה"ק בעל "דרכי תשובה" ככל הנ"ל, והמשיך, שחיל אחד רץ מתוך פחדו על הבוידעם, וטמן א"ע שם, ולמחרתו כשעלה שמה היהודי כדי ליקח משם איזה דבר, והנה ראה חיל אחד שוכב שם, און ער האט זיך אזוי אויפגעזעצט (והתיישב), ושאל אם "הפאקדיך" עדיין כאן, וכאן העלה הרה"ק משינאווע בת שחוק קל על שפתיו בספרו זאת)

וידוע לכל שהר"ר זושא הי' במדריגה גבוה במדת היראה. ושמעתי מכ"ק אאמו"ד זצ"ל הי"ד, שהר"ר זושא ביקש מאת השי"ת שיזכה ליראת המלאכים, ויעתר לו ה', וכך הוה, שנפל עליו יראה גדולה כל כך, עד שכשהי' בידו כוס קפה לשתות, התחיל לרעוד ולפחד כל כך עד שנפל הכוס מידו ונשפך. ויהי בראותו כי לא יוכל שאת יראה גדולה כזו, התפלל להשי"ת שיסלק ממנו יראה זו, כי לא יכול לו, ונשאר ביראת עצמו בלבד. ובאמירת התיבות "ובכן תן פחדך וגו' ועל כל מה שבראת" גרידא, הטיל על הרשעים האלו, יראה ופחד עד אין שיעור, כל כך היתה עבודתו הקדושה ביראה גדולה.

(כ"ק מרן אדמו"ר מכאבוב זצוק"ל מוצאי שבת - שובה תשמ"ט "שיח שלמה")

אאמו"ר הרה"צ מאוסטראווי זצוק"ל סיפר לי, ששמע מדו"ז מרן הרבי מפאריסאו זי"ע, איך שהרבי ר' אלימלך ואחיו הרבי ר' זושא זי"ע התווכחו בענין עבודת השי"ת, איך כשבא שבת קדש הם מרגישים קדושת השבת ואומרים דברי תורה בשולחנם באסיפת החסידים אצלם, וחששו כי אולי עבודתם והרגשתם אינם באמת ח"ו והכל הוא בדרך דמיון חלילה. לזאת החליטו ביניהם לעשות בחינה בזה, לעשות סעודה בימי החול כמו בשבת קודש באסיפת חסידים, ואז ידעו אם יהיה להם ההרגשה כמו בשבת אזי חלילה דרכם והרגשתם לא דרך אמת, ואם שלא ירגישו כמו בשבת אזי יהיה להם הברור שדרכם בהעבודה הוא אמת. ועשו כן והכינו סעודה כמו בשבת, וגם לבשו בגדי שבת וגם שטריימליך וישבו לשולחנם עם עדת חסידים, והנה הרגישו הרגשה גדולה ואמרו גם דברי תורה. ואז התחיל הרבי ר' אלימלך לבכות, ואמר לאחיו הקדוש: "זושא וואס טוט מען הערשט" (מה עושים כעת) ואז אמר לו הרבי ר' זושא "מיילך לאמיר גייען קיין מעזריטש" (נלך למעזריטש) (הוא הרבי ר' דוב בער בעל המגיד הגדול זי"ע) ונציע זאת לפניו ונשמע תשובתו. ואז נסעו ביחד להמגיד ממעזריטש וסיפרו לפניו את מרירות לבכם. והשיב להם המגיד זי"ע: אם הלכתם בבגדי שבת ובשטריימליך אזי נכון שהרגשתם קדושת שבת, כי בגדי שבת עם שטריימיל יכולים להמשיך את האור של קדושת השבת קודש ואין לכם לפחד כלל. עכ"ל"ה זי"ע. (כתר היהודי)

יהיה זה בשבת פרשת בראשית, בבית מדרשו של כ"ק מרן אדמו"ר רבי ישראל מטשארטקוב זצ"ל. הרב מלובלין, הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל שכיהן אז ברבנות סאנוק, בא להסתופף שבת זו בצלו של הצדיק. אחרי קריאת התורה נפתחה לפתע דלת חדרו המיוחד של האדמו"ר, בפתח הופיעה דמותו הקורנת והוא הכריז: אני מכבד את הרב האורח בברכת-החודש ותפלת מוסף! בטשארטקוב היה זה מאורע נדיר, שהאדמו"ר בעצמו יכבד מאן-דהוא לעבור לפני התיבה. אולם מהר"מ שפירא זצ"ל ידוע היה לא רק כגאון ההלכה והמחשבה, כאמן הפלפול והדרוש, לא רק בעל מח גאוני כי גם בעל לב גאוני. הוא היה גאון הרגש, השירה והפיזוט. עבודתו שבלב, בשפכו צקון-לחשו כבן המתחטא על

אביו שבשמים, היוה מעיין של השתפכות הנפש והתלהבות דקדושה. וזה תפס אולי את המקום המרכזי בחייו. תפלותיו חוצבי-הלהבות, בשעה שעבר לפני התיבה בתור שליח-ציבור, היו חטיבה של עבודת-קודש ספוגת שפע של מתיקות ודביקות, לבביות טהורה והתעוררות צרופה ונרגשת. תדיר כשהתפלל קלחו מעיניו סילויד-דמע, שריככו אפילו לבבות-אבן אטומים. המלים הקדושות של התפלה להטו על שפתותיו, רשפי אש ניתזו מפיו והוא רועם בקולו הנעים והצלול, שופך שיח-לבו הגדול בפני קונו. מטעים היה במיוחד את המלים הדשות בצער ישראל או בשמחה אלוקית, בהתגלות אלוקית או בחכמת התורה. המלים הללו כשיצאו מלוטשות ומתגוננות מלבו של הבעל-תפלה הגדול, האירו כל מוחין ונסכו חמימות באלפי המתפללים, הרעידו את נימי הלבבות הסמויים ביותר. הוא הדליק כל נפש בתפלתו, הצית אש דקדושה והביא לידי התעוררות, להרהורי-תשובה. כבש הרב הלבבות בקולו העמוק והמעורר, בירך ברכת-החודש והתפלל מוסף בהתעוררות שכזו, עד שכל קהל האלפים נגרף באוירה של התרוממות-הנפש ומתיקות סלסוליו נמוגה בכל האברים. כתום התפלה ניגש הרב בין כל החסידים להגיד "שבתא-טבא" לאדמו"ר מצ'ורטקוב, ואז אמר לו האדמו"ר בבדיחות-הדעת: בסגולה נפלאה זו לא ידעתי, שהרב כה מטיב להתפלל! הזמינו האדמו"ר לקידושא-רבא בביתו, הסתגר אתו ביחידות ושוחח ארוכות. אנו צפינו בחוץ בפרוודור. כשמהר"מ מלובלין יצא מחדרו של האדמו"ר נהרו פניו שבעתיים כאור החמה מרוב שמחה ואושר.

כולו שרוי במצב רוח מרומם. בסעודה שלישית סעדנו על שולחנו של הרב, ואז סיפר לנו משהו מתוכן סוד-שיחו עם האדמו"ר. היות שהאדמו"ר הזכיר שוב את כח-התפלה המשובח שנתברך בו נענה הרב: אם באמת כה גדול כוחי בתפלה, שמא אהפוך לשליח-ציבור בקביעות? הרי אני נכדו של הצדיק רבי פנחס מקאריץ, שכל שערי התפלה פתוחים היו לפניו? נתהרהר האדמו"ר מטשארטקוב והרצין קמעה, אחרי רגעים של דומיה פתח ואמר: ברצוני לספר מעשה שאירע ברבי זושא מאניפולי. כשערך רבי זושא "גלות" ונרד מארץ לארץ, הגיע בדרך נדודיו גם לגליציה. שם שמע כי בעיר זאלקובה יושב הגאון רבי יוזפא ומנהל ישיבה גדולה, משמיע לתלמידיו שיעורים יפים ביותר... כיתת רבי זושא את רגליו ונרד מעיר לעיר ומכפר לכפר עד שהגיע לזאלקובה ושאל על ישיבתו של רבי יוזפא. בהיכנסו לישיבה הגיד רבי יוזפא בפני תלמידיו פלפול חריף בסוגיא ד"רוב וחזקה" והפיץ אור על סוגיות פריכות ועמומות מן הבבלי והירושלמי. אף אחד מן התלמידים לא הבחין ולא שם לב להלך שנכנס ותוארו כעני קרוע ובלוא, תרמילו על שכמו ומקל עבה בידו, שהתיישב בפניה והסכית לשיעור בשקט, מבלי לגרוע עין מן הרבי ר' יוזפא. כתום השיעור ניגש רבי זושא אל הרבי ר' יוזפא ואמר: יישר-כח מגיע למר בעד השיעור שהגיד! שמעתי בעולם הגדול שכבודו מגיד שיעורי-תורה יפים ביותר ונרדתי ממרחקים בכדי לשמוע אותו, אמת ששיעוריו יפים ונחמדים, כדאי לי כל הטירחא ובלבד שזכיתי לשמוע... החזירו הרבי ר' יוזפא: מילא, מר לפחות שמע ממני משהו טוב ונהנה, מוכן איפוא מדוע נשאתי חן בעיניו. ברם, פליאה בעיני, למה מצא מר כל-כך הרבה חן בעיני, בו בזמן שלא שמעתי מפיו כלום ואינני יודע אפילו מי הוא... במה אוכל לשאת חן בעיני הזולת, הרי אינני יודע ללמוד, אינני יודע מאומה... לא יתכן שאין בו כלל חכמה וקדושה, כי מרגיש אנכי שהוא אוצר בחובו סגולה יקרה, המעניקה לו חן רב בעיני כל בני-בינה... רק להתפלל אני יודע! והיכן יהודי שאינו יודע להתפלל אני יודע כיצד מתפללים לפני בורא כל העולמים! ושמה יגלה גם לי את סודות התפלה? מוטב, ניכנס לחדר מיוחד

ונתבודד, אז אפתח לפניו כל שערי תפלה השיב הרבי ר' זושא. והצדיק מטשארטקוב הוסיף והמשיך בסיפורו: נכנסו שניהם לחדר סגור.

הרבי ר' זושא התחיל לשנן לר' יוזפא את סודות התפלה, עד שהוא מרוב התפעלות, לפת ראשו בשתי ידיו וקרא בהתרגשות: רבי! שמא אנטוש את ישיבתי ואלך אחריו כדרך שהלך אלישע אחרי אליהו, ואלמוד מכם לפחות כיצד להתפלל פעם בחיים תיבה אחת כשלימות לפני בורא כל העולמים, בכוונה טהורה, כדרך שכיוונו אנשי כנסת הגדולה!?" השיבו הרבי ר' זושא בניחותא: אפרש לו שיחתי. חז"ל אמרו "כשם שפרצופיהם של בני אדם אינם דומים כך אין דעותיהם שוות". מצויים מליוני אנשים על פני כדור הארץ, לכולם מבנה אחיד של הפנים, עינים וחוטם ופה, בכל זאת אין פרצוף אחד דומה לשני. וקל וחומר: אם תואר החומר החיצוני הוא כה שונה ומשונה, כמה גדול השינוי שבין פנימיותם של איש ורעהו, הנשמה ותכונות הנפש. כי אם היופי הרוחני של הנשמה יהיה שווה בכל הברואים, לאיזה צורך ברא הקב"ה מליונים כה רבים של אנשים, שאין ביניהם שום הבדל. אלא, סוד הדבר שכל אדם נשלח לעולם הזה בכדי למלא יעוד אלוקי, להגשים מטרה שמימית נשגבה זוהי תעודת אנוש עלי אדמות. וכמספר האנשים שהקב"ה הוריד לעולם כן מספר היעודים והתפקידים הנפרדים, השליחויות שכל אחת אינה נוגעת בחברתה, שעליהם לבצע ולהשלים.

לפיכך נטע הקב"ה בכל אדם כשרון מיוחד, הכשרון שנתברך בו ומייחד אותו, הוא המכוונו לאפיק יעוד חיים. הכשרון תוסס בו, תובע בנפשו, את המטרה של שליחותו בעולם. לכן אמרו חז"ל: "לעולם ילמוד אדם במקום שלבו חפץ", מכיון שאותו מקצוע בחכמה, זה הענף שבתורה או מדריגה זו בסולם הקדושה, שכשרונו של האדם מתאים להם ולבו נמשך אחרי ערך מסויים זה מבטאים את ההוכחה החותכת כי זוהי המטרה וזוהי תכלית חייו עלי אדמות. זהו מה שההשגחה העליונה תובעת ודורשת ממנו. זהו רצון הבורא.

והפטיר הרבי ר' זושא: אתה, רבי יוזפא, כשרונך גדול בהרבצת תורה, נועדת מן השמים להגיד שיעורי תורה מלהיבים וכובשי לבבות ואני אתפלל... והנה, במלים הללו הדגיש הרב מלובלין זצ"ל העמיד אותי מורי ורבי אדמו"ר מצ'ורטקוב על תפקיד חי, הוא הועיד אותי על דעת המקום לשאת במשימה הגדולה של חינוך הדור הצעיר. כי זו היתה משמעות הדברים שמסר מפיו של הרבי ר' זושא: אתה תהיה תופס ישיבה ותגיד לתלמידים שיעורי תורה ואני אתפלל!

(קובץ תפארת ישראל בשם הגה"ח רבי צבי הירשהורן הי"ד אבד"ק יברוזה)

אבי הגה"צ רבי משולם נתן מרגליות זצ"ל ראב"ד דבארדיטשוב, נשא אשתו הראשונה מעיר בראד. ובעת ההוא היה הגאון הצדיק רבי מאיר קריסנפוליר זצ"ל רב העיר. ואמר רבי משולם נתן אשר שבחו הטוב של הגה"צ רבי מאיר, שמע עוד בהיותו עדיין בבית אביו בזאליטשיק, ומקצת שבחו שאמרו עליו היה, שהוא מתענה כל ימיו משבת לשבת. ובכוא רבי משולם נתן לבראד היה יוצא ונכנס בבית הגאב"ד, וקירב אותו מאוד והיה נר"נ עמו בהלכה.

פעם אחת בא אבי רבי משולם נתן לביתו - כמדומה שאמר לי שזה היה ברביעי בשבת - וכשנכנס לא מצאוהו, ושאל לאנשי ביתו, אם הרב הלך מהבית, ואמרו לו שלא עזב את הבית ויתכן שהוא נמצא באחד מחדרי הבית. והיות שאבי ז"ל היה רגיל עמו, הרשה לעצמו לחפש אחריו, והלך מחדר לחדר, ובהגיעו לפני

החדר האחרון ראה שהולת סגור מבפנים, והרגיש שהרב שם, והיה מעונין לדעת מה מעשהו בשם? וראה ע"י חור המפתח שהרב לוקח מעט מרקחת מתוך כלי אשר לפניו ואכלו. ותהי זאת לפלא גדול בעיניו, ונכנס לחדר הגדול עד בואו של הרב, והתאפק ולא שאלו לפשר הדבר. כעבור זמן לא רב נזדמן לאבי ז"ל להיות באותו יום מסויים ובאותו השעה בבית הרב ושוב לא מצאו, וחיפש אחריו, והדבר חזר על עצמו כפעם הקודמת, תה כבר לא יכל להתאפק ושאל את הרב לאמר: יגיד לי כבוד הרב, אם אתם מתענים רק תענית הפסקה, מדוע לא תסעדו סעודה הראוי, ואם אתם מתענים משבת לשבת, למה תקלקלו את התענית במעט מרקחת? והשיב לו הרב: מנהגי זה לא יודע איש אך כאשר ראית אתה זה פעמיים, מוכרח אני להגיד לך את האמת. הלא אתה יודע שאין אני ח"ו מאלו שמתנגדים על צדיקים תלמידי הבעש"ט זי"ע אך גם לא מהמאמינים הגדולים, ובכן אני אוחד בדרך של פשרה, כאשר בא צדיק אחד לעירנו, הנני הולך לקבל פניו ויושב אצלו קצת ומתברך מברכתו, ובזה יצאתי ידי חובתי ואינני הולך שוב אליו לא בחול ולא בשבת. פעם אחת בא לבראד הרה"ק ר"ר זוסיא זי"ע והלכתי כמנהגי לקבל פניו וישבתי מעט אצלו, והוא זי"ע ציווה למשמשו להביא כיבוד, וכיבדני לעשות ברכה ולטעום, אמרתי לו: במחילה מכבודו, איני יכול לטעום מאומה מחמת שכבר קבלתי עלי תענית משבת לשבת, אך הוא הפציר בי עד בוש שאטעום וסירבתי, ובאמת אם הייתי מאמין גדול, לא הייתי מסרב אף שקבלתי משבת לשבת ואחר שאיני מאמין גדול לא רציתי לעבור על קבלתי. כשהלכתי ממנו והוא ליווה אותי עד לדלת, ופתחתי הדלת לצאת, פנה אלי ואמר לי בלשו"ק: בראדער רב! דעו לכם, שמעתה אתם כבר לא תתענו משבת לשבת, אפי" פ"א כל ימי חייכם! ויהי כמצחק בעיני, אך המציאות שינה למעשה את המצב, ומאותו שבוע ואילך, בהגיע זה היום וזה השעה אם אינני טועם מאומה הריני מגיע לכלות הנפש ממש ומוכרח אני לטעום, כדי להחיות את נפשי.

(גר ישראל בשם גדולים מעשה צדיקים)

הגיד הרה"ק ר"ר זושא מהניפולי זצ"ל, כי עדיין לא ראה מלאך משחית שנולד מחמת עבירה של בר ישראל שיהיה שלם בלי מום כי אין שום בר ישראל עושה עבירה בחשק גמור וברצון שלם, ועי"ז נוצר המלאך עם מום. עכדה"ק.

(ארץ צבי" קוויגלוב)

שמעתי בשם הרב הקדוש מו"ה זוסיא זצלה"ה, שפעם אחת בא לאיזה עיר, והיה שם איש אחד שהיה עוסק בתורה אבל לא בגמילות חסדים, ובא אצלו רבי ר' זושא וביקש אותו שיקבץ בעבורו מעות, והשיב האיש הנ"ל שאין רצונו לבטל מתלמוד תורה, כי תלמוד תורה כנגד כולם (פאה פ"א מ"א). ואמר לו הרב הקדוש מו"ה זוסיא שיספר לו איזה מעשה: בעיר אחת היה עשיר אחד, וקנה בגד עליון שקורין טיליפ יפה מאוד, וכאשר בא העשיר לבית הכנסת מלובש בהטיליפ, ותהום כל העיר על רוב יופיה, והיה שם איש עני, ונתקנא מאוד על זה, ומכר כל אשר לו, וקנה גם כן טיליפ כנ"ל. וכאשר בא האיש עני לבית הכנסת מלובש עם הטיליפ, ותצחק כל העיר.

וחרה מאד להעני, ושאל, הלא הטיליפ שלי הוא ממש כמו של הנגיד הנ"ל, ומדוע צחקתם עלי. והשיבו לו, הלא הנגיד העשיר הוא מלובש מכף רגל עד ראש עם בגדים יקרים, אך האמת

שהטיליף הוא יקר מכל, אמנם לא כן אתה, שאתה הולך עם בגדים קרועים, ע"כ.

כמו כן ממש כוונת המשנה [הנ"ל] שחושב כיבוד אב וכו', וזה הוא הבגדים מכף רגל ועד ראש, אך תלמוד תורה הוא הטיליף שהוא יקר מכל, אבל מי שהוא ערום ויחף, ואין לו רק הטיליף, הלא אך לצחוק הוא.

(לקוטי מהרי"ח, סדר ברכת השחר דף לא.)

בכל ביתי נאמן הוא (במדבר יב, ז). והקשה הרה"ק רבי זישא מאניפולי, מה פירוש נאמן ביתי, וכי שייך לגנוב בבית השי"ת. אלא שמשה רבינו לא גילה מה שראה בהיותו בשמים, כל זמן שלא ניתן לו רשות לגלות, וכראיתא במדרש (דבר"ג, יא) שהיה משה מחבט עצמו לפניו ואומר להם: אתם עוברים, ואני אינני עובר, והזכיר להם כל סגוריא שביקש עליהם, שהיה סבור שהם מבקשים עליו רחמים, שיכנס עמהם לארץ ישראל, ופותח להם פתח, שמא יבקשו עליו רחמים, ולא היו מבינים.

היינו שמשה רבינו ע"ה ידע בודאות שתפילת ציבור תבטל הגזירה, ויוכל להכנס עם כלל ישראל לארץ ישראל. על כן רמז לכלל ישראל הרבה פעמים שיתפללו עבורו, אולם הם לא הבינו את הדבר, ואע"פ שהיה לתועלת שלו עם כל זאת לא גילה להם הסוד שבתפילת ציבור יוכלו לפעול עבורו.

(חוטים המשולשים)

ומסופר שם. הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין היה פעם אצל רבו המגיד ממעזריטש ז"ע, ולפני שחזר לביתו לחג הפסח נכנס ונפרד ממנו לשלום, אולם מיד כשיצא שלח המגיד לחבריא שימנעו ממנו לטובתו לחזור לביתו, כשראה שמונעים ממנו לעזוב נכנס שוב לשאול, ושוב נפרד המגיד ממנו, וכשיצא, שוב ביקש המגיד מהחבריא שימנעו ממנו לנסוע. עד שרבי אהרן לא שעה לאזהרותיהם ואמר אם הרבי לא היה מסכים, היה אומר לו בעצמו לא לנסוע. ורבי אהרן נסע ומיד בחוה"מ פסח נסתלק לגנוי מרומים. תלמידי המגיד ברוב כאבם פנו להמגיד מדוע לא אמר בעצמו לרבי אהרן שלא יסע לביתו, שלח אותם המגיד אל תלמידו הרה"ק ר' זושא ואמר להם את הנ"ל, וסיים: צריכים אתם להבין שאע"פ שהרבי המגיד ידע הכל וחיפש עצות איך למנוע הדבר, אולם גלות להם בפירוש לא יכל.

וראה בספר אמנות צדיקים - קהל חסידים החדש (סי' סח): הרב הצדיק ר' שניאור מחוואסטוב (תלמידו של הצדיק ר' זאב מגיד מישרים מויטאמיר) בא פעם אחת לאניפוליא להרבי ר' זוסיא ז"ע, והר"ר זוסיא כיבדו מאד וקבלו בסבר פנים יפות ואכלו בלילה סעודה ביחד, ובאמצע הסעודה התחיל הר"ר זוסיא לצעוק בקול מר, ואמר בזה"ל זוסיא איננו יכול להעמיד את עצמו ומוכרח לספר לר' שניאור, ואחרי זה סיים זוסיא מוכרח לשתוק ולא סיפר מאומה לר' שניאור.

כן היה כמה פעמים באותו הסעודה, והר' שניאור הביט אשר קרן עור פניו והיה כלפיד אש. ואחר זה כשנסע הר' שניאור חזרה תיכף כשבא לביתו, נודע לו אשר בתו נפטרה באותו הלילה, ובתחילה נחלשה ומסוכנת היתה מאד, והר"ר זוסיא ראה זאת ממרחק ורצה לגלות להר' שניאור אולי ירעיש עולמות ע"י להתפלל עבורה שתתרפא, ומשמים לא הניחו להר"ר זוסיא לגלות זאת, ואמר שנחתם הדין רח"ל. כמה גדול כוחו של אותו צדיק ז"ע.

תערוך לפני שולחן נגד צוררי (תהלים כג, ה).

פירשו בספה"ק שעל ידי שהקב"ה רואה במעשי הרשעים האין הם נראים וכשמסתכל אז כנגדם במעשי בניו בני ישראל, ממילא מתמלא רחמים עליהם.

ובזה פירש הגה"ק הר"ר זוסיא זצוק"ל את הפסוק תערוך לפני שולחן נגד צוררי, שיעמוד השי"ת ויעריך את השולחן היהודי נגד

השולחן של הגויים הצוררים וממילא ע"י זה יושפע שפע חיים ופרנסה לבני ישראל.

(זמירות שבת סקולען)

וכל מי שאינו לא חגר ולא סומא ולא פסח ועושה עצמו כאחד מהם אינו מת מן הזקנה עד שיהיה כאחד מהם שנאמר (דברים טו, כ) צדק צדק תרדוף (פאה פ"ח מ"ט). הרבי ר' זושא זצ"ל אמר: כן הדבר, מי שעושה עצמו להיות צדיק אינו מת מן הזקנה עד שנעשה צדיק באמת.

(ברכת אהרן, מערכת ברכת אשר)

כי אראה שמיך וגו' (תהלים ח, ד).

פירוש כשהאדם מביט במעשיו של הקב"ה שברא את השמים והירח והכוכבים, אז מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו, היינו שהוא משיג שפלות גדול ומואס בכבוד, אבל ותחסרהו מעט מאלהים, פירוש כשהוא מחסר א"ע מלהסתכל על כל מעשה הקב"ה שברא כל אלה, אז וכבוד והדר תעטרהו הוא נהנה מהכבוד שעושין לו. (מהרב הקדוש הרבי זוסיא מאניפאלי)

(תהלים אסיפת אמרים פרק ח')

אמרו (אבות פ"ב מ"ח) אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך, כי צריך להיות בחינת משפיע לזולתו. ה"ש (דברים י' כ"ד) וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות, פי' שיהיה לימודינו בבחינת צדקה להשפיע טובות. ולזה אחר ברכת התורה בכל יום אומרים תיכף ברכת כהנים, יברכך וגו' כי זהו עיקר הלימוד כנ"ל. וכן שמענו בשם הרה"ק מו"ה זושא זללה"ה, כי בכל יום אחר ברכת התורה היה הולך בשוק לחפש אחר איש מזרע ישראל כדי להעניקו מברכותיו, מי שהיה זוכה להיות ראשון, יהיה מי שיהיה. (תפארת שלמה, פי' תצא ד"ה הקם תקים עמו)

פעם כשחזרנו מציון ק"ז בעל קדושת אהרן בקאלוב ביום ו' טבת, הלכנו עם אאמו"ר לבקר אצל הגה"צ מקאלוב בעל באר מנחם, וכיבד אותנו ביי"ש ומזונות, ואמר אז אימרא בשם הר"ר זושא, שאמר "יברכך ה' מציון" שיבוא עוד זמן שיצטרכו בניי לישועות, יושעו אצל ציון של הצדיקים.

(מפי הגה"צ מהאדאס זצ"ל)

כל האומר הקב"ה ותן הוא יותר מעיו חייו (ב"ק דף נ' ע"א). פירש הרה"ק רבי משולם זוסיא מאניפולי ז"ל, מי שרוצה שהקב"ה יוותר לו על חטאיו, "יוותרו מעיו", יפקיר הבני מעיים שלו, רצונו לומר האכילה ושתיה.

(אור הגנוז)

הרה"ק מופת הדור צדיק יסוד עולם מוה"ר משולם זוסיא זצוק"ל ז"ע ועב"י מהאניפאלי, תמיד בעת כאשר חלה ונפל למשכב אמר הפסוק (תהלים קי"ט קי"ז) "סעדני ואושעה". והיה מפרש "סעדני", היינו עשו עלי, כלומר בשבילי, סעודה להתלמידי חכמים ויראי ה', למען "ואושעה" מחליי.

(בארת המים - רימנוב, סגולות דף קס"ג)

שמעתי ממו"ז (הרה"ק רבי אלימלך מגראדזיסק) ז"ע שסיפר מהקדוש ר"פ מקאריץ ד"ע שמל תינוק אחד ולא היה יכול לעצור דם המילה ונזדמן לו פתאום דו"ז הקדוש ר' זושא ד"ע והתנצל לפניו

רוממות ישראל מהגאון הקדוש, חרירי הגדול, המקובל האלקי בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, אספקלריא המאירה,
מֶרֶן רַבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲרִיף מִסְאִינֹב זְצוּקְלֵלָה
בעמ"ח הספה"ק 'תפארת ישראל' - מהרי"ח הגדול, ומפרש שם 'מתלמידי אור שבעת הימים, התנא האלקי, מֶרֶן רַבְנֵי יִשְׂרָאֵל בעש"ט הק' ממעזבוז ז"ע
נסתלק ביום כ"ט בטבת - ער"ח שבת תקמ"א
ומנ"כ בסאטינוב. ומצבתו האורגינאלית קיימת עד היום.

מתוך "נחלתנו" היול"ע"י מכון "נחלת צבי" להפצת תורת החסידות

הגאון הקדוש המקובל האלקי, קדוש עליון, בוצינא דנהורא קדישא, הנשר הגדול מופת הדור כקש"ת מֶרֶן רַבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲרִיף הגדול מסאטינאב ז"ע, ה"ארי שכחבורה חבורת הבעש"ט" (לשה"ק של הרה"ק מסאדיגורא ז"ע בהסכמתו). היה מגזע אראלים ותרשישים, נצר מהמשפחות המיוחסות ביותר בישראל. אביו היה הגאון הגדול רבי שלמה זצ"ל, ושם אמו מרת בילא ע"ה, גם היא ממשפחה מיוחסת מאד, נכדו של "הרב המפורסם בכל קצוי ארץ רבי אברהם מסטאנאב זצוקללה"ה" (תפארת ישראל הוצ' ווארשא עמ' 88).

את ביתו בנה עם הרבנית הצדקת בתו של הרה"ק רבי יחיאל מיקלייאוווער ז"ע (צירור החיים את ק) מתלמידי מֶרֶן הבעש"ט הק' ז"ע (חותנו של הרה"ק רבי יעקב ז"ע בן הרה"ק רבי אליעזר ליבר מברדיטשוב ז"ע). הגה"ק רבי ישראל חרירי ז"ע נתפרסם בעולם בגאונותו וחרפותו עד שחבריו לא ירדו לסוף דעתו כלל, ולכן קראו לו חריריף (הגה"ק רבי ישעיה שור מיאס ז"ע בהסכמתו).

פ"א עבר הגאון המפו" בעל "שאנת אריה" זצ"ל דרך עיר סאטינאב, והיא היתה עיר מלאה חכמים וסופרים ו"ישראל" עומד על גביהם בחריפות ובקיאות, וצלחה עליו רוח גבורה, והכה את הארי בימי השלג כדרשת חז"ל (ברכות יח, ב). כלומר שניצח אותו בפלפול בהלכה. כ"כ הגאון רבי יוסף שאול נתנזון מלבוב ז"ע בהסכמתו לתפארת ישראל.

התקשרותו למֶרֶן הבעש"ט הק' ז"ע

להרה"ק רבי ישראל חרירי ז"ע נודמן כבר פעמים רבות להיפגש עם הבעש"ט ז"ע פנים אל פנים, אלא שעדיין לא ראה בו דבר שישכנע אותו כי הניצב לפניו הוא איש אלקים, האוצר בחובו כוחות נפשיים טמירים ומופלאים. הבעש"ט ז"ע השתוקק מאד, להאיר את עיני הגה"ק רבי ישראל חרירי ז"ע, ששמו הלך לפניו כענק רוח וגדול בתורת הנגלה והנסתר גם יחד, וציפה לשעת הכושר לה תבוא, להאיר את עיניו באור תורתו ושיטתו.

פ"א חלה בנו של הרה"ק רבי ישראל חרירי ז"ע ונפל למשכב. מצבו של החולה לא השתפר, וכל הסובבים אותו ראו עין בעין כי כוחותיו אוזלים וחיותו נפסקת עוד מעט, ר"ל.

אשתו הרבנית ע"ה מיררה בכבי, היא התחננה וטענה לפני בעלה הגאון שהכל נוסעים למעזיבוז' אל הבעש"ט, ונפקדים שם בפקודת ישועה ורחמים, ומדוע לא תטריח גם אתה את עצמך.

אחרי בקשות חוזרות ונשנות, קם הרה"ק רבי ישראל חרירי ז"ע ושם פעמיו לכיוון העיר מעזיבוז', אל ביתו של הבעש"ט ז"ע.

בליל ראשון של סליחות מצא את עצמו בבית מדרשו של הבעש"ט ז"ע אשר במעזיבוז'. כיון שלא היה בידו סדר "סליחות", קרב הרה"ק רבי ישראל חרירי ז"ע אל עמוד התפילה ואמר את הסליחות יחד עם הש"ץ מתוך "סליחה" אחת. כהגיעו לתחינות "אל רחום שמך" ו"עננו ה' עננו" נטש הש"ץ את עמוד התפילה ופנה את מקומו לבעש"ט ז"ע, שהיה עובר בעצמו לפני התיבה ואומר לפני הקהל את התחינות הללו.

שעה שעמד הרה"ק רבי ישראל חרירי ז"ע בבית מדרשו של הבעש"ט ז"ע ואמר סליחות, הסיח דעתו וצלל למעמקי ים- התלמוד, שם הסתבך בקושיה אחת עד שאפילו לא הרגיש כשהש"ץ עזב את ה"עמוד" ופינה מקומו לבעש"ט ז"ע, שעמד עתה על יד הרה"ק רבי ישראל חרירי ז"ע.

ברגע שהתחיל הבעש"ט ז"ע לומר "עננו", הבזיק תירוץ נפלא במוחו של הרה"ק רבי ישראל חרירי ז"ע, דברי ה"תוספות" נראו עתה בעיניו מתוקים וערבים מנופת צופים. וכשסיים הבעש"ט ז"ע את אמירת הסליחות, פנה אל הרה"ק רבי ישראל חרירי ז"ע ואמר: הנה, רואה מר ש"עננו" שלי תירץ יפה את דברי התוספות...

השתומם הרה"ק רבי ישראל חרירי ז"ע ונרתע לאחוריו: גילוי מרעיש כזה של רוח הקודש... הבעש"ט יודע מחשבות... ועיקר העיקרים: יש לו לאיש האלקים העומד לפניו חלק בתורתו...

על זה אז צוה ה"ר זושא ד"ע למהר להכין סעודה ולישב לאכול ולשתות, ואמר, כתיב ויחזו את אלוקים ויאכלו וישתו והיינו כשרואים מדת הדין מתגבר אז העצה לאכול ולשתות ובזה ממתקין את הדינים, וכן היה והדם נעצר.

(דברי אלימלך (גראדזיסק) פסח)

הרב הצדיק וכו' ר' זוסיא נבג"מ ז"ל אמר: כי אין צדיק בארץ אשר לא יפול לפעמים ממדריגתו, ואז הוא בבחינת קטנות, אמנם בתלמיד חכם הגם שהוא בקטנות, אבל מצד אחיזתו בתורה המאור שבה מחזירו לגדלות ולמוטב, מה שאין כן בעם הארץ. וזהו אמרם (איכה רבה פתיחתא ב') הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו, מתוך שהיו מתעסקין בה, המאור שבה היה מחזירן למוטב. וזהו אמרם הלואי בשעה שאותי עזבו, היינו בעת קטנות המוחין, ותורתי שמרו, וממילא המאור שבה מחזירו למוטב.

(שפתי צדיקים, פ' בחקותי)

שמעתי בשם הרב בוצינא קדישא מוה"ר משולם זוסמאן זללה"ה מק"ק אניפאליא פירוש הפסוק (תהלים ע"ד י"ט) אל תתן לחית נפש תורך חית ענייך אל תשכח לנצח, ש"אל תתן לחית נפש תורך" ר"ל התורה שלך אל תתן ללומדים (שתהיה להם) לחית נפש. "חית ענייך אל תשכח לנצח" ר"ל החיות ומזונות של ענייך, ענייך שלך הם הלומדים, אל תשכח לנצח לזונם ולפרנסתם, בלא התורה תתן להם פרנסתם, [תפילה להשי"ת שלא יצטרך הת"ח להנות מכבוד התורה],

(אורח לחיים, פ' בהעלותך)

מהרב הצדיק וכו' ר' זוסיא ז"ל בגמרא (פסחים ג) אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו וכו' פ"י כי כל זמן שאין אדם מטהר עצמו בעת שלומד ומסגל ועושה מצות, נותן בזה כח להסטרא אחרא ב"מ, ולימודו בידם ח"ו ואינם ברשותו, ולזה אשריו מי שלומד תורה ומסגל ועושה מצות ועושה בזה נחת רוח ליוצרו, ואז תלמודו בידו ורשותו, ואז הוא בחינת בעל תורה.

(שפתי צדיקים, ליקוטים)

משמו של הרבי ר' זושא מאניפאלי אמרו על המשנה (באבות פ"ג מ"ה) השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו, "השוכח דבר אחד" זה ששוכח את השי"ת שהוא אחד המיוחד, כתוצאה "ממשנתו" בגלל שהתעמק מדי בסוגיא והסיח דעתו מנותן התורה, כאלו וכו'.

(מרכיצי תורה מעולם החסידות, חלק ח' מערכת הגאון מטשעבין)

אמר הרב הצדיק המנוח מו"ה זושא זללה"ה על פסוק (מלאכי ב' ז') כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא, ודרשו חז"ל (מו"ק י"ז ע"א) אם דומה עליך הרב כמלאך ה' צבאות יבקשו מפיהו ואם לאו אל יבקשו. והקשה הוא ז"ל, בשלמא אם היינו מכירים המלאך ניחא שניתן בו סימן, אבל עכשיו שאין אנו מכירים האיך נותן בו סימן.

ופירש הוא ז"ל כך, אם הרב דומה בדעתך למלאך, כמו שאינך מכיר את המלאך כך אינך מכיר את הרב, ואין ביכולתך להגיע לשכלו. תורה יבקשו מפיהו, תוכל ללמוד ממנו. ואם לאו, שנדמה בדעתך שתוכל להגיע לשכלו ולמדריגתו, אל תבקשו, ודפח"ח.

(אבות ישראל קאזניץ, פ"ד)

...

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

הרכיב הרה"ק רבי ישראל חריף ז"ע ראשו לפני הבעש"ט ז"ע בהכנעה גדולה, והזכיר את בנו החולה הזקוק לרחמי שמים, ושב ורפא לו.

בס"ס "תפארת ישראל" (בהשמטות עמ' פ) מביא הרה"ק רבי ישראל חריף ז"ע מדברי רבו מרן הבעש"ט הק' ז"ע באמרו: קבלתי ממורי ורבי הרב הקדוש רבי ישראל בעל שם טוב נבג"מ, להסיר הדינים, עשה כך וכו'. כאן המקום לציין דבר מעניין, כי קטע זה נדפס רק במהדורה השניה שנדפס בווארשא תרל"א, אבל במהדורה הראשונה שנדפסה בלבוב בשנת תרכ"ה מתחיל הקטע בזה"ל: "להסיר הדינים עשה כך...", ותחילת הקטע "קבלתי ממורי וכו' הנ"ל נשמט שם.

הרה"ק הארמו"ז מסאדיגורא ז"ע כותב בהסכמתו הוא היה ה"ארי שבחבורה חבורת הבעש"ט".

והגאון בעל שואל ומשיב מלבוש ז"ע כותב בהסכמתו וז"ל: והיה מחבריא קדישא חבורת הבעש"ט הק' נבג"מ. עכ"ל.

הגה"ק רבי ישעיה שור מייאס ז"ע כותב בהסכמתו וז"ל: ושמעתי נאמנה מפי זקני אבי אמי זצ"ל וכו'... מהגאון הקדוש, החריף הגדול, המקובל האלקי בוצינא קדישא, חסידיא ופרישא, אספקלריא המאירה, מרן רבנו רבי ישראל חריף מסאטינוב זצוקללה"ה (בעמ"ח הספה"ק 'תפארת ישראל - מהרי"ח הגדול, ומפרש שם' מתלמידי אור שבעת הימים, התנא האלקי, מרן רבנו רבי ישראל בעש"ט הק' ממעוזו ז"ע נסתלק ביום כ"ט בטבת - ע"ח שבט תקמ"א ומנ"כ בסאטינוב ומצבתו האורגינאלי קיימת עד היום). שהיתה דירתו בימי נעוריו בק"ק סאטינוב, וכמה פעמים נתאכסן הקדוש חותני זקני קדוש ישראל מרן הבעש"ט רוממות ישראל בק"ק סאטינוב, והיה זקני הנ"ל בשבתות בעת שהיה יושב הבעש"ט בסעודת שבת עם תלמידיו הקדושים, ובתוכם הרב הגאון המחבר קדוש ישראל, והיה מחבב אותו בחיבה יתירה נודעת כאשר יחבב אב לבנו יחידו יחד בשעשועים ברוב אהבה וחיבה. עכ"ל לענייננו.

לפרטים אחדים נוספים על החיבה יתירה שהראה מרן הבעש"ט הק' ז"ע לתלמידו הרה"ק רבי ישראל חריף ז"ע, אפשר להוודע מאגרתו של הגאון רבי אריה לייבוש באליוויר זצ"ל אב"ק זאסלב, מחבר הספרים "ערוגת הבושם, ו"שם אריה", ל"ש"ב הרה"ח רבי אברהם ישעי' יפה זצ"ל נכד הרה"ק רבי ישראל חריף ז"ע שמסר את הספר לרפוס. (האגרת הזאת נדפסה במהדורה אחת בלבד - על דף נפרד שהודבק אחר כך בתוך הספר - והיא יקרת המציאות מאוד, ונתפרסמה בשלמותה בקובץ נחלת צבי גליון כו - טבת תשע"ד, עמ' קלב-קלה). האגרת הנפלאה הזאת מביאה חומר לא נודע על הרה"ק רבי ישראל חריף ז"ע, וגם לרבות חומר בלתי ידוע על מרן הבעש"ט הק' ז"ע, ונעתיק כאן קטעים אחדים, וז"ל: ...מפני שראיתי בשער הספר אשר בין קדושים הוא נמנה ומחבורת הבעש"ט הקדוש יחשבוהו, לכן זאת חזיתי ואספרה אשר ספר לי זקן אחד איש אמונים בימי חרפי בסאטנאב, אשר זקנו הגאון זללה"ה ברח פעם אחת מפני איזו עלילה מסאטנאב לק"ק מעוזבו, ויאספהו הקדוש הבעש"ט אל ביתו וישב אתו כמה חדשים בעלית קיר קטנה ובכל יום אכלו הקדושים האלה סעודת צהרים, כי סעודת ערב לא אכל הבעש"ט.

ופעם אחת בא הבעש"ט אל השולחן לאכול בצהרים ושלה לקרוא גם את הגאון ז"ל לאכול עמו ולא בא, ושלה אחריו פעם שנית ולא שת לבו גם לזה. והלך הבעש"ט בכבודו ובעצמו אליו ואז קם מפניו ויחרד לקראתו, וישאלהו הבעש"ט לאמר מה זה רבי ישראל, הלא שלחתי אליו זה פעמים לבקשו לאכול אתי ומדוע לא בא, ויענהו כי הוא עומד ומתקשה מאוד בדיבור תוספות אחד זה כמה שעות על כן לא בא אל השולחן ויראהו את התוספות הנה שמתקשה בו, והתחיל הבעש"ט לדבר עמו ולפלפל בענין זה עד שנתישב לו הכל, והלכו יחדיו לאכול.

והמעשה הזה שמעו מפיו הקדוש, כי פעם אחת ישבו הלומדים לפניו ודברו מהבעש"ט, ואמרו כי העולם אומרים שהבעש"ט מקובל גדול, ואיך אפשר שיהיה אמת אחרי שאינו למדן מופלג, ואיך נמסרו לו מפתחות הפנימיים אם לא נמסרו לו מפתחות החיצוניים, וכשמעו זאת מהם, ענה ואמר להם, אחי

אל תאמרו כדברים האלה, כי אנכי יודע ועד שהוא למדן מופלג, וספר להם את כל הדברים האלה, ויהם כולם בדבריו. עכ"ל. ע"ש המשך המכתב באריכות גדולה.

פטירתו וביתו אחריו

בסוף ספר תפארת ישראל (ווארשא תרל"א) כותב המו"ל פאר גזע יחוס, ובת"ד כותב וז"ל: הרב הגאון החריף בעל המחבר ספר תפארת ישראל וספר מפרש השם, ה"ה אבי זקני מו"ה ישראל זצוקללה"ה מסאטנאב, נפטר בשנת תקמ"א פרשת בא כמנין גימטריא שמו ישראל נ"ע, ואמר קודם מותו שרש"י מפר' בא, שיתי - שימי קשים עליו, שההפרש ביניהן הן האותיות מ"ת, ונפטר בפר' בא ביום עש"ק. זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, עכ"ל.

עש"ק פר' בא בשנת תקמ"א הוא יום ז' שבט, וכן נתפרסם בין כותבי הדורות במשך השנים. בעשרות שנים האחרונים זכינו, שמגלגלים זכות ע"י זכאי ה"ה אגודת דרך צדיקים בראשית הרב ישראל מאיר גבאי ה"ו, שאחר עמל וטרחה שלמדו חיפוש מחיפוש, מצאו ציונו הק' עם המצבה האורגינאלי בעירו סאטנאב, וכתב על המצבה בזה"ל:

נפטר בער"ח שבט / שנת תקמ"א לפ"ק / כמנין שמו /

פ"נ / הגאון / ר' ישראל / חריף ב"ר / שלמה / נ צ ב ה /

נמצא לפ"ז שנפטר בערב ש"ק פר' וארא כ"ט טבת - ער"ח שבט, וצ"ל שמה שאמר לפני מותו שדברי רש"י מפר' בא קשה עליו הנ"ל, הכוונה שנפטר ער"ש וארא, לפני שמתחילים לקרוא פר' בא בתפלת מנחה של שבת פר' וארא. והבן.

כפי הידוע לנו השאיר אחריו שני בנים:

[א] הרב הגאון מו"ה דוד זצ"ל שהיה אב"ד דק"ק סאטינאב וק"ק סמאטרוטש וק"ק זוואניץ במדינת רוסיה, ואביו הק' מזכירו בספרו "תפארת ישראל" פר' חיי שרה עה"פ ואברהם זקן וזלה"ק: ובני הרב המופלא מו"ה דוד נ"י אמר... עכ"ל.

[ב] הוא "המאור הגדול מו"ה אלקנה זצ"ל שהיה אב"ד דק"ק פאלשטאן" ואביו הק' מזכיר גם אותו בספרו הנ"ל (דף ז') וזלה"ק: בני הרב המופלא מוהר"ר אלקנה אמר... עכ"ל.

בספר ברכת אברהם מהגה"ק רבי אברהם אביש מפראנקפורט דמיין זצ"ל, בחדישים למס' פסחים (פרק תמיד נשחט דף ס, א) כתב וז"ל: ונשאלתי מפי הגאון החריף רבי ישראל חריף מסאטינאב אמאי לא מקשינן התוס' וכו'. ע"ש.

ירושתו הרוחנית - ספריו הקדושים

הרה"ק רבי ישראל חריף ז"ע השאיר אחריו שני ספרים.

הספר הראשון "תפארת ישראל - מהרי"ח הגדול" עה"ת לפי סדר הפרשיות שנדפס כבר פעמים אחדות. הספר מעוט בעשרות הסכמות נפלאות מגדולי ישראל מכל גוויי הקשת, שאינם גומרים את ההלל הן על המחבר הקדוש ז"ע, והן על גודל קדושת הספר הק' שהוא מסוגל לשמירה ולהצלחה בכל בית ובית.

ספרו השני שנמצא עדיין בכת"ק נקרא בשם "מפרש שם" והוא כולו קבלה בחכמת האמת תורת הח"ן. בסוף ספר זה כתב המחבר הק' ז"ע וזלה"ק: "החיבור הזה קראתי מפרש שם, כמו שם מפורש, כי שמי ושם אבי ושם אמי גימט' שם מפרש עה"כ, כי שמי ישראל, ושם אבי שלמה, ושם אמי בילא, עולה תתק"ס כמס' שם מפרש, יהי רצון מלפניך ה' שיתנו לי בינה בתורתך מתורת משה שהי' ארבעים יום וארבעים לילה במרום כמו... שמי ושם אבי ושם אמי כי ארבעים יום וארבעים לילה תתק"ס שעות, יהי רצון שיהי' שם חלקי - עכלה"ק.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

לזכות הרוצה בעילום שמו
שיוקיים ברכת צדיק "מנוחה ושמחה, אור ליהודים"

לע"נ האשה החשובה הצדקנית
מרת פרידא גילה בת הרה"ח ר' יצחק אייזיק ע"ה (רי"ך)
נלב"ע י"ז אדר ב' תשע"ט

ההפצה בעיה"ק טבריא נתנם לע"נ רבני טבריא

רבה הראשי של טבריא הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאג'א זצ"ל
רבה הראשי של טבריא הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זריהן זצ"ל
מייסד ת"ת ביבאס, הצדיק החכם רבי רפאל ביבאס זצ"ל

להעלות

נושה בן אסתר כולכה
זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד לו
להתברך בכל נילי דניטב

להעלות

נואיר יחיאל בן חנה סיכוא
זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד
לו להתברך בכל נילי דניטב

להעלות

נגנחם נעננדל בן פרידא גילה
זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד לו
להתברך בכל נילי דניטב

להעלות

אפרים בן אסתר לאה
זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד
לו להתברך בכל נילי דניטב

להעלות

יוסף נתן בן רבקה טויבא
זכות הפצת תורה וחסידות,
יענווד לו להתברך בכל נילי דניטב

להשתתפות בהוצאות הגליון לרגל שמחה או לע"נ ולקבלת הגליון במייל, להערות ולהארות, GILYON.LIZENSK@GMAIL.COM